

จิตโง่

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ฟังธรรมนะ ฟังธรรมเพื่อกล่อมเกลาคใจ จิตใจได้ยินแต่เสียงของโลก เรื่องของโลก คำว่า “โลก” ก็โลกปัจจุบันนี้ แต่คำว่า “ธรรม” ธรรมมีเป็นครั้งคราวนะ คุณในธรรม ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การได้ฟังธรรมเป็นการยากอย่างยิ่ง ความยากอย่างไร เพราะเราได้ยินอยู่ทุกวี่ทุกวัน แม้แต่ออกจากวิทยุก็ได้ยินอยู่ทุกวัน อันนี้เพราะเรามีบุญกุศลต่างหาก

เราเกิดมาเป็นชาวพุทธ พุทธศาสนา เห็นใหม่ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าการบ้นถือศีลห้าเป็นการแสดงฤทธิ์อย่างประเสริฐที่สุด การบ้นถือศีลห้าไป คือการเทศนาว่าการ ถ้าเทศนาว่าการ การแสดงธรรม สมัยพุทธกาลการแสดงธรรมต้องมีพระผู้แสดง ถึงจะได้ยินได้ฟังกันเป็นครั้งเป็นคราว

แล้วได้ฟังกัน เป็นธรรม ธรรมของใครล่ะ คุณ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปประพฤติปฏิบัติกับเจ้าลัทธิต่าง เขาก็ว่าของเขาเป็นธรรมเหมือนกัน เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปฝึกฝนกับเขานะ ปฏิเสธหมดเลย ธรรมแบบนี้มันไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่ทาง แก่ก็เลสไม่ได้

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน เวลาสุภทัชมาถามธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปว่า “ศาสนาใดหนี่งหนี่งของตัวเองดี ของตัวเองดี...”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นไม่มีผล”

“มรรค” มรรคของใครล่ะ มรรค มรรคญาณ มรรคญาณเกิดมาจากไหนล่ะ? ก็เกิดมาจากการกระทำของจิต ถ้าจิตมันโง่นะ มันจะไม่เข้าใจสิ่งต่างเลย นี่เพราะจิตโง่ เราถึงต้องมาเกิดมาตายอยู่ที่นี่ เพราะจิตมันโง่ จิตมันคืออ้าน มันไม่เข้าใจ ไม่เข้าใจธรรมต่างๆ เลย ไม่เข้าใจทั้งสิ้น แล้ว

เกิดไปตามบุญตามกรรมนะ ถ้าไม่มีศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โลกนี้ร้อน ร้อน เพราะอะไร เพราะสัตว์เกิด สัตว์ตาย ตายไปตามกรรม แล้วไม่มียาแก้ไข

แต่ในปัจจุบันนี้มันมียา มียาคือมีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้ามีธรรมของ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้แก้กิเลสได้ ถ้าจิตมันฉลาดขึ้นมา มันจะแสวงหาของมัน มันจะมีทางออกของมัน ถ้าจิตมันโง่ จิตมันโง่มันก็เกิดตายตามแต่อำนาจของสภาวะกรรม

คูลี คูในสัตว์ เกิดเป็นสัตว์ เป็นเครื่องานต่างๆ นี่มันโง่นะ โง่ขนาดที่ว่ามันใช้ชีวิตของมัน สภาวะแบบนั้น มันอยู่ของมันนะ มันใช้ดำรงชีวิตของมัน มันไม่รู้เรื่องสิ่งใดต่างๆ เลย แต่ว่าเป็น มนุษย์เราขึ้นมา เราเป็นมนุษย์ เรามองสัตว์สิ เรามองสัตว์สิ สัตว์ทำไมมันใช้ชีวิตของมันอย่างนั้น สัตว์มันรังแกกัน สัตว์มันเอาเปรียบกัน เห็นไหม เราเป็นผู้ดู มันสลดสังเวช แต่เราไม่เข้าใจว่าจิต เราก็อโง่

จิตเราก็อโง่ เพราะเราก็อไม่เข้าใจเรื่องของชีวิตเลย เรื่องของโลกเขาด้วยนะ ยิ่งผู้ที่ออก แสวงหา ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เขาว่าพวกนี้ผู้ที่ไม่สู้สังคม ผู้ที่ไม่เอาจริงเอาจังกับโลกเขา เห็นแต่เอา ตัวรอด...นี่ความคิดของเขา จิตมันโง่นะ แล้วมันจะไปเพ่งโทษคนอื่น มันไม่เคยรู้จักตัวมันเองเลย แล้วว่าจิตมันโง่ จิตมันอยู่ที่ไหนล่ะ เขาว่า “จิตโง่” นี่เป็นผู้ที่แสดงธรรม ผู้ที่องค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าดูเขา ถึงรู้จักจิต แต่ถ้าเป็นโลกเขา เขาไม่รู้จักหรรอก จิตคืออะไรเขาก็อไม่รู้

“ใจคือนาย กายคือบ่าว” ก็พูดกันไปเป็นประเพณีวัฒนธรรม แล้วอะไรเป็นกาย อะไรเป็น นาย อะไรเป็นบ่าวล่ะ? นี่มันทุกขร้อนไปทั้งหมด มันเผาไปทั้งหัวใจ เหมือนกับไฟเผาหัวตอ มัน เผาเราไปทั้งหมด เราก็อไม่เข้าใจสิ่งต่างๆ เลย ไม่เข้าใจสิ่งต่างๆ

เวลาธรรมะนะ ศึกษาธรรมกันว่า ธรรมนี้เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มี เวลาฟังเทศน์ฟังธรรม เราฟังเทศน์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การกระทำของเรานี้ก็เพื่อ ประพฤติปฏิบัติธรรม ยิ่งประพฤติปฏิบัตินี้ดีกว่าตัวเองฉลาด...มันโง่ ๒ ชั้น ๓ ชั้นนะ ถ้ามันรู้จริง ของเขาจะ ถ้ารู้จริงตามสภาวะธรรม ศีลก็ต้องเป็นศีลจริงๆ สมาธิก็ต้องเป็นสมาธิจริงๆ ปัญญาก็ต้อง เป็นปัญญาจริงๆ อันนี้มันไม่ใช่

“ศีล” ศีลในตำรา ตำราเป็นศีล ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ อันนั้นเป็นชื่อของศีล แล้ว เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาล่ะ มันอยู่ที่การวิริยของเรา มันจะเป็นศีลขึ้นมาต่อในเมื่อเป็นปกติของใจ

ถ้าคิดเป็นปกติ “สี่เลน สุกดี ынดี สี่เลน โภคสมุปทา” คิดทำให้จิตนี้เป็นที่สุขคติ คิดทำให้เกิดโรค
 ทรพย์ โภคทรพย์เกิดเพราะอะไร เกิดเพราะเราไม่ใช่จ่ายทรพย์ฟุ่มเฟือย เราใช้จ่ายเป็นความจำเป็น
 ของการดำรงชีวิต แล้วโรคทรพย์เกิดมาจากหัวใจ เพราะโรคทรพย์เกิดจากความอบอุ่นของใจ ใจ
 จะมีอบอุ่นนะ ใจถ้ามีศีลโดยบริสุทธิ์เห็นใหม่

เวลาพระกรรมฐาน เวลาเทศน์ เทศน์ไม่พูดถึงศีล เพราะศีลถือว่าเป็นเรื่องของปกติของใจ
 เพราะเราเป็นผู้ที่ฉลาดใจ จิตเราเข้าใจเรื่องของธรรม แล้วเรามีศรัทธา มีความเชื่อ เราถึงออก
 ประพฤติปฏิบัติกัน ถ้าออกประพฤติปฏิบัติ เริ่มต้นเราจะเปิบอาหารนะ เวลาจะกินข้าวกัน เราต้อง
 ล้างมือก่อน ล้างมือ มือก็สะอาดใช้ใหม่

นี่ก็เหมือนกัน เราปรารถนาจะพ้นทุกข์ เราจะเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เรื่องศีลเป็นเรื่อง
 ร่องๆ แล้ว เรื่องร่องเพราะว่าใจเราจะหาทางออก เราจะหาทางพ้นทุกข์ของเรา ศีล สมาธิ สมาธิก็
 เป็นสมาธิจริงๆ ไม่ใช่สมาธิในตำรา สมาธิในตำราเป็นชื่อของสมาธิ แล้วเราก็อ้างกันนะ เวลา
 ปรียศิเขาคุยกัน “สมาธิต้องเป็นอย่างนั้น ต้องเป็นอย่างนั้น” พุดไปปากเปียกปากแฉะนะ แต่ถ้าเรา
 ทำประพฤติปฏิบัติ สมาธิก็ต้องเป็นสมาธิเกิดขึ้นมาจากความจริงของเรา มันจะเป็นความจริง มัน
 ได้สัมผัสของใจ ใจมันได้สัมผัส ถ้าเกิดสมาธิขึ้นมา

สมาธิมันมีความสงบของใจ ถ้าสงบของใจ พออยู่พอกินนะ จิตนี้จะไม่เร่าร้อน จิตนี้เร่า
 ร้อนนัก เพราะอะไร เพราะมันไม่สงบ มันเป็นไปตามอำนาจตัดทอนความทะยานอยากของกิเลส
 กิเลสมันอยู่ในหัวใจ แล้วมันขับเคลื่อนออกมา พอมันขับเคลื่อนออกมา ความทุกข์เกิดมาจากหัวใจ “นั่นก็
 ยังไม่ได้ทำ นี่ก็ยังไม่ได้เก็บ โนนก็เป็น” นี่มันทุกข์ร้อนไปหมดเลย

ทั้งๆ ที่ทำหรือไม่ทำ มันก็เป็นเรื่องการกระทำไปภาคหน้า แต่ในปัจจุบันนี้มันเร่าร้อนไป
 หมดเลย ทำอะไรจับผิดจับถูกไปทั้งหมด เพราะอะไร เพราะหัวใจมันฟุ้งซ่าน สิ่งที่ฟุ้งซ่านมันเกิด
 มาจากไหนล่ะ? มันเกิดจากแรงขับของกิเลสใช้ใหม่ กิเลสเห็นใหม่ นี่กิเลสมันทำให้เราโง่

แต่เวลาเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราว่าเราเป็นผู้ฉลาด ถือตัวถือ
 ตนนะว่าเราเป็นชาวพุทธ ศาสนานี้เป็นศาสนาแห่งปัญญา ว่าเราเป็นผู้มีปัญญาแล้ว...นี่มันโง่เข้าไป
 อีกชั้นหนึ่งนะ มันเป็นนกแก้วนกขุนทองนะ นกแก้วนกขุนทองจะไม่รู้สิ่งใดๆ เลย จะไม่รู้
 ความหมายของคำพูด แต่จะพูดตามที่เขาสอน พูดตามที่เขาว่าไป

นี่ก็เหมือนกัน ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “กายนี้ก็ไม่ใช่ของเรา สรรพสิ่งชีวิตนี้ก็ต้องเกิดแล้วก็ต้องตาย” แล้วมันเผาผลาญใหม่ มันเผาผลาญในหัวใจใหม่ คิดถึงมรณานุสติ คนเราคิดถึงความตายตลอดเวลา มันจะไม่ห่อเหิมนะ ถ้าคนมันมีกิเลสในหัวใจนะ คิดถึงความตายมันจะหดหู่ มันจะไม่ทำอะไรเลย มันคิดถึงความตายแล้วมันคอตก นี่มันคู่กำลังของจิตใจ ถ้ากำลังของจิตดี อำนาจวาสนาดี คิดถึงมรณานุสติ คิดแล้วมันจะทำให้เราไม่หลงไปตามโลกเขา มันจะให้มิตติสตั้ง มันจะทำให้เราเริ่มสำนึกรู้สึกตัว สติมันก็เกิดขึ้น

มันมีสติ มีสัมปชัญญะ มันทำอะไรก็ทำด้วยความเต็มใจเต็มมือ ทำแล้วมันไม่ผิดพลาด เพราะเรากำหนดมรณานุสติ เตือนสติเราตลอดเวลา สิ่งนี้ถ้ามีสติ มีกำลังของเราขึ้นมา มันจะเป็นประโยชน์ ถ้าไม่เป็นประโยชน์เพราะจิตเราอ่อนแอ จิตเราอ่อนแอ สภาวะแบบนี้ มันทำให้เราเศร้าหมอง สิ่งที่เราเศร้าหมองขึ้นมาจากใจมันก็เป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้น

ในการประพฤติปฏิบัติ ในความเป็นอยู่ของเรา เรื่องของกิเลส คำว่า “กิเลส” เวลาพระพุทธเจ้าคำก็กิเลส สองคำก็กิเลส สิ่งทีกิเลสมันก็เป็นนามธรรม คำก็ก็กิเลส สองคำก็กิเลส ถ้ามันเบื่อนักทำไมกิเลสอยู่ในใจเราทำไมเราก็อำไม่เข้าใจละ เราไม่เข้าใจเรื่องกิเลสของเราเลย เราไม่เข้าใจสิ่งต่างๆ เลย เพราะคำว่า “กิเลส” ก็เป็นเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมไว้ไง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้บัญญัตินะ

เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดาของเรา เป็นครูเอกของโลก สิ่งที่เป็นกุศลก็ว่าเป็นกุศล สิ่งที่เป็นอกุศลก็ว่าเป็นอกุศล แล้วสิ่งนี้มันเกิด มันมีแรงขับอยู่ในหัวใจ สิ่งที่ทำให้เราเศร้าหมอง สิ่งที่ทำให้เราฟุ้งซ่าน สิ่งที่ทำให้เราเป็นทุกข์ เป็นแรงขับของกิเลส แรงขับของกิเลสนี้ต่างหากที่ทำให้เราเป็นทุกข์ สิ่งที่เป็นทุกข์นะ แล้วเราก็อำกับมัน

จิตนี้โง่มาก อยู่ในใต้อำนาจของกิเลส อยู่ในใต้อำนาจของสิ่งต่างๆ ทั้งหมดเลย เวลาจะทำสิ่งใดก็อ้างว่าเป็นธรรม อ้างทั้งหมดเลย มันอ้างคุณงามความดี แล้วก็ทำให้เราไม่ขยับเขยื้อน ใดๆ ที่เป็นความชั่วของกิเลส กิเลสมันฉลาดมากนะ มันฉลาด มันพยายามเอาเราไว้ในอำนาจของมัน อ้างว่าสิ่งนี้เป็นคุณประโยชน์ เป็นคุณงามความดี แต่ทำไมให้ผลเป็นทุกข์ล่ะ ถ้าเป็นคุณงามความดี ต้องให้ผลเป็นสุขสิ ต้องให้ผลเป็นความรื่นเริงอาหาญสิ เพราะเราทำไม่ถึงสิ่งที่เป็นสัจจะความจริงอันนั้น เรายังไม่ได้สัมผัสกับสมาธิธรรม

ถ้าสัมผัสสมาธิธรรม เราจะรู้กับเราเองว่าสิ่งนี้เป็นสมาธิ สิ่งนี้เป็นความสุขมาก ความสุข
 อย่างนี้ ไม่มีการซื้อขายในโลก ไม่มีสินค้าอย่างนี้แสดงวางตามห้างสรรพสินค้า ห้างสรรพสินค้า
 เขาขายของเขาเป็นของโลกๆ แต่เวลาธรรม เวลาครูบาอาจารย์ท่านเปรียบเทียบธรรม ว่าธรรมของ
 องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเปรียบเหมือนห้างสรรพสินค้า แล้วแต่ผู้ที่เข้าไปใน
 ห้างสรรพสินค้านั้นจะจับฉวย จับสิ่งใดเป็นสมบัติของเรา ออกมาจากห้างสรรพสินค้านั้น

นี่ก็เหมือนกัน ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก ๘๔,๐๐๐ พระ
 ธรรมขันธ์ สิ่งนี้ถึงสิ้นสุดแห่งทุกขก็ได้ ถ้าทำตามจิตนิสัยของตัวเอง แล้วเรา เราจะจับสิ่งใดเป็นสมบัติ
 ของเรา เราจะต้องให้ฉลาดกับเรา เราต้องฉลาดขึ้นมา อย่าให้กิเลสมันเหยียบย่ำอยู่ตลอดเวลา

ในการประพฤติปฏิบัติของเรานี้กิเลสมันเหยียบย่ำอยู่ตลอดเวลา ทำประพฤติปฏิบัติ เดิน
 จงกรม นั่งสมาธิภาวนา ไปยอมจำนนกับมันไง เราจะไม่ยอมจำนนกับมัน สิ่งใดที่มันจะทำให้เรา
 อ่อน น้อยเนื้อต่ำใจ สิ่งนั้นเราจะฝืน ฝืน ฝืนกับความรู้สึกของตัวเอง ถ้าเราอ่อน ยอมแพ้กับมัน มันว่า
 สิ่งนั้นทำแล้วจะเป็นปัญหาอย่างนั้น จะเป็นปัญหาอย่างนี้ แล้วเราก็เชื่อมั่น ถ้าเราเชื่อมั่นหนึ่ง
 มันก็ยิ่งได้ใจ มันก็ยิ่งทำให้เราอ่อนแอตลอดไป

การประพฤติปฏิบัติของเรา เพราะเราไม่เข้าใจ ทั้งๆ สิ่งที่มีอยู่ของเรานะ มันน่าสลดสังเวช
 ว่าของอยู่กับเราเอง เราไม่รู้สิ่งใดเลย คุณสิ เวลาครูบาอาจารย์ท่านเทศนาว่าการ ท่านเอาความรู้สึก
 ของเราออกมาแฉให้เราดู เรายังไม่เข้าใจความรู้ของเราเลย แล้วว่าเราโง่หรือเราฉลาดละ

เราว่าเราฉลาดนะ ทุกคนว่าฉลาด ฉลาดให้กิเลสมันหัวเราะเยาะ ฉลาดโดยกิเลสไง ฉลาด
 โดยเอารัดเอาเปรียบเขา ฉลาดโดยสิ่งทางโลกว่าฉลาด สิ่งนี้เป็นปัญญาๆ...มันสร้างกรรมทั้งนั้นนะ
 การเสียสละต่างหาก เสียสละ เห็นไหม เสียสละทุกๆ อย่างที่มันเป็นความทุกข์ร้อนในหัวใจ
 เสียสละสิ่งนี้ออก

ถ้าหัดฝึกเสียสละ หัดฝึกฝนอย่างนี้ให้ใจมันเข้มแข็งขึ้นมา ถ้าใจมันเข้มแข็งขึ้นมา มันจะ
 เข้าไปสัมผัส อุดตา หิ อุดตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ตนต่างหากจะรู้สึกความสัมผัสของตน
 ถ้ารู้สึกความสัมผัสของตน ธรรมะเกิดอย่างไร

ถ้าธรรมะเกิดอย่างนี้เห็นไหม จิตทุกดวงนะ เสรีสรี้อยยอมจำนนกับกิเลส แต่ถ้าเมื่อมีการ
 ฝึกฝน เพราะมีการฝึกฝน สัตว์ เวลาเราจะเลี้ยงมัน เราฝึกมัน คุณสิ คุณอย่าง ช้าง ม้า เขาเอามาใช้งานได้

ทั้งนั้นละ เขาฝึกมาจนใช้งานเป็นประโยชน์ได้ แล้วหัวใจของเรา เราเป็นสัตว์ประเสริฐนะ แล้วเราจะเอากรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาฝึกฝนเรา

ถ้าฝึกฝนเรา สรรพสิ่งต่างๆ มีการฝึกฝน มันต้องมีการพัฒนาของมัน พัฒนาในทางที่ดี พัฒนาทางที่บวกขึ้นมา จิตใจเราที่มันโง่อยู่ในขณะนี้ คุณ มันน่าสังเวช การเกิดและการตายเราก็ไม่รู้ แล้วเวลาเกิดขึ้นมาแล้วเราประพฤติปฏิบัติก็ประพฤติปฏิบัติโดยกิเลส โดยกิเลสทั้งนั้น ถ้าโดยกิเลส มันก็จะไม่ได้สัมผัสผล ผลตามความเป็นจริง ตามความเป็นจริงนะ มันได้สัมผัสเป็นสัญญาอารมณ์

สิ่งที่เป็นสัญญาอารมณ์นะ สภาวะแบบนี้ สภาวะต่างๆ มันเป็นสัญญาอารมณ์ทั้งหมด สิ่งที่เป็นสัญญาอารมณ์ ที่เป็นสัญญาอารมณ์มันก็ทำให้เราเข้าไปไม่ถึงสัจจะความจริง เราถึงต้องมีความจริง เราถึงต้องมีสติ เราจะมีความจริงของเรา สิ่งที่มีอยู่ ของที่มีอยู่ ของที่เป็นอยู่ ความรู้สึกของเรา มันมีอยู่ แล้วเราจะค้นหาความรู้สึกของเราไม่ได้ มันเป็นไปได้อย่างไร

มันต้องเป็นไปได้ เพียงแต่ว่าเราอ่อนแอ ๑ แล้วจิตมันโง่ ๑ โง่แล้วไปเอากรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสัญญาอารมณ์มาอ้างอิง แล้วเราจะไปคาอยู่อย่างนั้นนะ

ถ้าเราพยายามตั้งสติ กำหนดพุทโธๆ ถ้าจะทำความสงบของใจขึ้นมา ถ้าจะใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิใคร่ครวญ ใคร่ครวญว่าสิ่งนี้ให้คุณและให้โทษกับหัวใจอย่างไร ความคิดที่มันคิดขึ้นมาตลอดเวลา ความคิดสิ่งใดๆ ก็แล้วแต่ มันจะมีคุณและมีโทษอยู่ในตัวมันเอง ตลอดไป เหียญจะมี ๒ ด้านนะ สิ่งที่เกิดขึ้นมาที่คิดขึ้นมาแล้วมันให้โทษกับเรา มันเบียดเบียนเราขนาดไหน ถ้าเราเบียดเบียนขนาดไหน

เวลาทำไมมันคิดซ้ำคิดซากล่ะ สิ่งที่เกิดขึ้นมา มันคิดซ้ำคิดซากเพราะอะไร เพราะเราไม่เข็ดไม่หลาบเอง นี่มันโง่เง่าแต่คุณขนาดนี้ รู้ว่าเป็นไฟแต่ก็อยากจับไฟ อยากอุ้มไฟ อยากกอดไฟ เวลาไฟ แผลงเม้ามั่นบินเข้ากองไฟ รู้สิ่งต่างๆ ว่าสิ่งนี้มันเป็นความร้อน มันก็เข้าไปเผาจนมันตายไป โดยธรรมชาติของมัน ความรู้สึกอย่างนี้ แล้วเราทำของเราขึ้นมา เวลาคิดขึ้นมา มันก็เอาไฟมาเผาตัวเรา มันก็เหมือนแมลงเม่ามันนั่นนะ

เวลาเราเห็นแมลงเม่า คุณ เรามองเขา แล้วเราสลดสังเวชไหม แล้วเราพยายามป้องกันชีวิตของเขา เขาก็ต้องเป็นตามธรรมชาติของเขาสภาวะแบบนั้น เพราะกรรมมันเป็นอย่างนั้น แล้วเวลา

กิเลสมันคิด เวลาความคิดเกิดมากับเรา แล้วทำไมเราปล่อยให้มันเป็นสภาวะแบบนั้น ถ้าเห็นโทษอย่างนี้ ใช้ปัญญาอย่างนี้ มันจะเห็นโทษของมัน มันจะเริ่มปล่อย ปล่อย เป็นปัญญาอบรมสมาธิ เราจะทำให้มากขึ้น ปัญญาอย่างนี้เป็นปัญญาในขั้นของสมณะนะ

เพราะ รูป รส กลิ่น เสียง มันเป็นส่วนของมาร เป็นพวกดอกไม้แห่งมาร แล้วเราคิดในรูป รส กลิ่น เสียง โดยอะไร? ในอายตนะ อายตนะมันเป็นได้ มันเป็นความสัมผัสได้ คุณติ เวลาครูบาอาจารย์ของเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอรหันต์ ก็มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เหมือนกัน ท่านใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยความสะอาดบริสุทธิ์

แต่ขณะที่จิตเราสกปรก ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของเรา มันก็เป็นเครื่องมือของกิเลส เป็นเครื่องมือของมาร มันก็เอาสิ่งนี้มาเผาผลาญเรา สิ่งที่เราเผาผลาญเพราะอะไร เพราะมันไม่เข้าใจ มันไม่รู้จัก เหมือนเด็กๆ เลย เด็กๆ มันไม่เข้าใจสิ่งต่าง มันเอามาเล่นสิ่งใด หรือทำสิ่งใด มันจะเป็นผลร้ายกับเด็กทั้งนั้นเลย แต่ถ้าเป็นผู้ใหญ่จับใช้สิ่งของต่างๆ มันจะเป็นประโยชน์กับเขาทั้งหมด ถ้าใจมันฝึกขึ้นมา มันเห็นโทษสภาวะแบบนั้น มันใช้สติ สร้างสัมปชัญญะตั้งตัวเราขึ้นมา มันตั้งตัวขึ้นมาอย่าให้มันโง่อยู่ตลอดไป คัดค้านตลอดไปนะ

เพราะถ้าเราไม่เข้าใจ เราไม่ศึกษาของเรา เราไม่ทำให้มันพัฒนาขึ้นมา เหมือนชีวิตนี้คือการเกิดและการตาย สัตว์มันก็เกิดมันก็ตาย มนุษย์มันก็เกิดมันก็ตาย แล้วเราก็อ้างมออยู่กับค้นหาความทะยานอยากอย่างนั้น มันไม่มีอะไรต่างกันเลย

มนุษย์จะต่างกับสัตว์เพราะมีศีลธรรม เพราะมีศีลนะ มีศีลธรรม สัตว์นะ มันไปสมสู่กัน โดยมันไม่คิด โดยไม่มีพื้มีน่อง มันทำกันได้ทั้งหมด แต่ศีลธรรมของเรา เราทำไม่ได้ สิ่งที่มีมนุษย์เราทำไม่ได้ ถ้ามีศีลธรรมในหัวใจ ทำไม่ได้ เราไม่ใช่สัตว์ เราเป็นมนุษย์ เรามีคุณธรรมในหัวใจ สิ่งนี้เป็นธรรมในหัวใจ นั้นในมุมมองของโลก แต่ถ้าในมุมมองของธรรม มันก็ไม่ต่างกัน เพราะมันก็เกิดตายเหมือนกัน ดำรงเผ่าพันธุ์เหมือนกัน แล้วเราเกิดมา จะให้เป็นเกิดประโยชน์กับเราละ มันจะได้ไม่โง่มาเกิดตาย เกิดซ้ำเกิดซากอย่างนี้ไง ให้มันฉลาดขึ้นมา

ถ้ามันฉลาดขึ้นมา มันจะมีเวลาออกอย่างพวกเรานี้ อย่างที่เราประพฤติปฏิบัติ เราออกมาต่อสู้กับเรา ใช้ชีวิตเหมือนกันนะ ภิกษุ พระนี้มาจากไหน? ก็มาจากมนุษย์ มาจากฆราวาส มาบวชเป็นพระ บวชเป็นพระขึ้นมาแล้วเป็นนักรบ นักรบกับอะไร

สิ่งที่มันเป็นนามธรรม เราก็พยายามจับต้อง “สติ” สติ ที่ว่าสิ่งที่เป็นสติ สิ่งที่เป็นสมาธิ สิ่งที่เป็นปัญญาอย่างนี้ มันเป็นนามธรรมทั้งนั้นละ แต่ทำไมเราบวชขึ้นมาเพื่ออะไรละ บวชขึ้นมาเพื่อค้นคว้าสิ่งนี้ไง ค้นคว้าสิ่งที่มันให้หัวใจมันฉลาดขึ้นมาไง

สิ่งที่อะไรมันเกิด อะไรมันมันพาเกิด? โดยสมมุติ จากเหตุห้าสัจ เวลาเข้าไปญัตติจิตตุดกรรม เวลามาเป็นพระภิกษุขึ้นมาละ เป็นพระภิกษุโดยสมมุติ เห็นใหม่ โดยสมมุติ เป็นผู้ที่มิโอกาส เป็นผู้ที่ได้ประพฤติปฏิบัติ เป็นผู้ที่ค้นคว้าของเราออกมา สิ่งนี้มันตามขึ้นมา มันเป็นความละเอียดอ่อน จิตใจมันละเอียดอ่อนขึ้นมา มันจะค้นคว้า มันจะหา

หน้าที่ของพระ หน้าที่ของพระคือการประพฤติปฏิบัติ หน้าที่ของโลกเขา เขาหาอยู่หากินของเขา เขาออกประพฤติปฏิบัติ เขาเป็นกาลเป็นเวลาของเขา หัวใจถ้ามันฉลาดขึ้นมา มันจะแสวงหาสิ่งนี้ แสวงหาสิ่งที่เอาคุณสมบัติใจ ทรัพย์ทางโลกนะ มันเป็นทรัพย์ของโดยสมมุติใจ อริยทรัพย์ ทรัพย์จากภายใน เห็นใหม่ ทรัพย์จากภายนอกเป็นทรัพย์อันหนึ่ง ทรัพย์ที่หามานะ

คนเราสร้างบุญกุศลมา ทำสิ่งใดก็ประสบความสำเร็จ ทำสิ่งใดมันก็มีคนช่วยเหลือเอื้องานนี้มันอยู่ที่บาปหรือบุญพาไปนะ ถ้าบุญพาไป ทำอะไรมันก็พอเป็นพอไป แต่ถ้าถึงคราวทุกข์คราวยาก บาปอกุศล มันสิ่งที่กรรมทำมา มันจะตอบสนองมา มันมีทั้งนั้นนะ

ในพระไตรปิฎก คูตี อนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นเศรษฐีมหาศาลเลย เอาเงินไปซื้อที่ดินซื้อสวนเจ้าเขตเพื่อสร้างเขตวัน แต่เวลาถึงเวลาทุกข์จนเข็ญใจขึ้นมา สมบัติหายหมดเลย แต่เขาก็ยังฟื้นตัวขึ้นมาได้ เห็นใหม่ มันลุ่มๆ ดอนๆ อย่างนี้ ชีวิตนี้ การกระทำของเราถ้ามันถึงคราววิกฤต เราต้องอดทน เราอดทนของเราละ มันจะผ่านวิกฤตนี้ไปได้ทั้งนั้น

ปัญหาในโลกนี้มีไว้ให้แก้ มีไว้ให้แก้ละ คูตี เราเกิดมาก็เหมือนกัน ปัญหาของเรา เราก็ต้องแก้ไขปัญหาของเรา แล้วปัญหาของเราคือปัญหาอะไรละ ปัญหาของโลกนี้นะ ปัญหาเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นหน้าที่ของหมอเขา ปัญหาทุกข์จนเข็ญใจเป็นเรื่องของโลกเขาทั้งหมดเลย แต่ปัญหาการเกิดและการตายนี้เป็นปัญหาของเรา ถ้าจิตมันฉลาดขึ้นมา จะได้ไม่ต้องมาเกิดมาตายอีก

ทำไมโง่งงแต่ดูขนาดนี้ เพราะจิตโง่ มันถึงเกิดถึงตาย แล้วถ้าประพฤติปฏิบัติไป ถ้าจิตโง่ มันก็เอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาอ้างอิง อ้างอิงว่าเป็นคุณสมบัตินของเรา เป็นคุณสมบัตินของเรา แล้วประพฤติปฏิบัติมันเป็นคุณสมบัตินจริงหรือเปล่า ถ้ามันเป็นคุณสมบัตินของเรา

มันต้องเริ่มเรื่องอาหาญติ ทุมมสากัจฉา เอตมฺมงฺกมฺมุตฺตมํ การสนทนาธรรมเป็นมงคลอย่างยิ่ง การสนทนาธรรมนะ

ถ้าการสนทนาธรรม คุณติ เวลาครูบาอาจารย์ท่านว่า พระกรรมฐานเราจะพูดแต่ศีลเลขธรรม สิ่งที่มีแก่น้อย สันโดษ สิ่งที่จะขัดเกลากิเลส สิ่งที่จะขัดเกลากิเลสนะ เราจะปรึกษาหารือกันในเรื่องหาทางออกจากกิเลส เรื่องหาทางเอาจิตใจให้มันสะอาด ให้มันฉลาดขึ้นมา ให้มันมีกำลังของเราขึ้นมา การสนทนาธรรมอย่างนี้มันเป็นประโยชน์กับเรา เพราะมันทำให้หมู่คณะชักจูงกัน สิ่งที่จะชักจูงกัน ชักจูงกันมาในคุณงามความดี นี่สังกม คบบัณฑิต ถ้าคบบัณฑิต บัณฑิตจะพาไปถึงสิ้นสุดของกิเลส ถ้าคบคนพาล คนพาลมันพาไป อ่างอิงสิ่งนี้เป็นอาชีพ สิ่งที่เป็นไป

คุณติ เวลาบอกว่า ศาสนานี้เป็นศาสนาที่ประเสริฐ เวลาฆราวาสเขาเจอภิกษุ เจอพระเป็นผู้ขอ เขาเอือมระอานะ เขาเอือมระอาว่า เราใช้ประโยชน์ ใช้สอยปัจจัยไม่คุ้มค่าของเขา แล้วเราประพฤติปฏิบัติละ เวลาครูบาอาจารย์ท่านว่านะ ว่าเวลาฉันอาหาร ถ้าเราฉันของเขาด้วยความสนุกเพลิดเพลิน นี่เป็นหนี้ตลอดนะ แล้วถ้าเป็นอสังขิกกลืนคำข้าวมันเป็นเหมือนถ่านแดงๆ เลย แต่ถ้าเป็นผู้ที่ไม่เป็นหนี้ละ สิ่งนี้เป็นประโยชน์ทั้งหมด สิ่งนี้เป็นประโยชน์กับเขามากนะ

เพราะในบุญกุศล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ทานกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นบุญกุศลมากที่สุด แล้วก็ตั้งแต่พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอัครสาวก แล้วก็พระอรหันต์ลงมาต่างๆ ไป นี่เป็นเนื่อานบุญของเขา เขาอยากแสวงหาเนื่อานบุญของเขา

เวลาเนื่อานบุญของเขา เพราะตรงนี้ไง เพราะเขารู้จัก เขาฉลาดขึ้นมา เขาฉลาดขึ้นมา เขาก็จะหาที่พักที่พึ่งพิงของเขา บุญเป็นที่พึ่งพิงของใจนะ ใจเราร้อนตลอดเวลา มีบุญกุศลเท่านั้นเป็นที่พึ่งพิงอาศัยได้ แล้วถ้าเกิดเราทำความสงบของใจเข้ามา เหมือนมีบ้านมีเรือนนะ จิตใจมันเราร้อนตลอดเวลา แล้วมันมีที่พักที่อาศัย ที่พักอาศัยเป็นของชั่วคราว

คุณติ คุณเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปศึกษากับฤๅษีชีไพร เขาเข้าฌานเข้าสมาบัติได้ เขามีความสุขของเขา เขาก็เพลิดเพลินของเขา เพราะจิตมันโง่ เพราะจิตของเขามีวุฒิภาวะอย่างนั้น ผู้ที่วุฒิภาวะสิ่งนี้เป็นศาสดา อาพารดาบส อุทกดาบส เข้าสมาบัติ ๘ สิ่งนี้สิ้นสุดกระบวนการของการประพฤติปฏิบัติ แล้วเข้าฌานสมาบัติกันอย่างนั้น ออกมาแล้วมันก็เหมือนเดิมปกติ เพราะอะไร เพราะมันไม่ได้ขัดเกลากิเลส กิเลสเต็มหัวใจ แต่เพราะจิตมันมีรากฐานของเขา เขาถึงเข้าความสงบของใจได้ ถ้าจิตสงบมันเป็นสภาวะแบบนั้น

ถ้าจิตสงบเข้ามาเป็น ๑ ในมรรค ๘ สัมมาสมาธิ มิจฉาสมาธิ แล้วตกวงค์ต่างๆ กัน เพราะอะไร เพราะอจินไตย ๔ ฌานเป็นเรื่องอจินไตย ความว่างเป็นเรื่องอจินไตย แล้วแต่พฤติกรรมของจิตมันจะมีอำนาจวาสนาขนาดไหน แล้วถ้าเกิดไปตามกิเลสนั้น กิเลสจะพาไปยึดติดอยู่อย่างนั้น ยึดติดกับว่าสิ่งนี้เป็นคุณธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม ว่าสิ่งนี้เป็นที่สุดของการประพฤติปฏิบัติ สิ่งนี้เป็นนิพพานไป แล้วมันเป็นจริงหรือเปล่านั้น เพราะจิตมันโง่ มันไม่เข้าใจสัจจะความเป็นจริง

แต่เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา องค์ศาสดาของเราเป็นผู้บุกเบิกมาว่า มรรค ๘ มรรคญาณทำลายกิเลสในหัวใจ ทำลายนะ ทำลายคือชำระล้างกิเลสออกมาจากใจ ใจนี้สะอาดบริสุทธิ์มาแล้ววางกรรมไว้ให้เราก้าวเดิน สิ่งของที่มีอยู่ ธรรมก็มีอยู่ ใจก็มีอยู่ การกระทำก็มีอยู่ แต่เราทำไมทำของเราไม่ได้ ถ้าเราทำของเราได้ ผีก็กลัว ต้องมีกำลังใจนะ ต้องฝึกฝนของเรา ต้องพยายามขยันใจของเราขึ้นมาให้ได้ จิตใจของเราขยันขึ้นมาได้ ขยันขึ้นมาเป็นสมบัติของใคร

จุดยืนใจ ภาวสวะ สถานที่ตั้งของความรู้สึก ภาวสวะ ภพ เกิดเป็นมนุษย์ เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดเป็นมนุษย์ ภาวสวะ ภพชาติต่างๆ เราว่าภพชาติก็เกิดมาเป็นเรา เกิดมาเป็นต่างๆ แต่ไม่ได้มองถึงความรู้สึกเลย

ความรู้สึกนะ เพราะความคิดมาจากไหน? มาจากใจ อนุสัย กิเลสอนุสัย อวิชชาอนุสัย ภาวนุสัย มันมีของมันตลอดเวลา ถ้าจิตมันสงบเข้ามา ถ้ามันค้นคว้าเข้าไป มันจะไปเห็นสัจจะความจริงอันนี้ ถ้าเห็นสัจจะความจริงอันนี้ ไม่เข้าไปติดอยู่ในสมาธิเฉยๆ สมาธิมันเป็นกำลัง ถ้าไม่มีสมาธิ เห็นไหม สีด สมาธิ ปัญญา มรรคมันเข้าไปไม่ได้

มรรค ๘ ต้องมีสมาธิชอบ งานชอบ เพียรชอบ แต่ถ้ามีสมาธิแล้วเราไม่รู้จักความชอบของมัน เราไม่รู้จักการขึ้นของมัน มันก็โง่อยู่วันยังค่ำ มันก็โง่เพราะออกมา มันไม่มีการกระทำ ธรรม สากจุกา เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ ถ้าเกิดการกระทำ นี่สื่อสารกันได้ ธรรม ธรรมสากจุกา จะเข้าใจกันว่าระดับของจิตมันมีต่างๆ กันไป

มรรคหยาบ มรรคละเอียด มรรคนี้จะเกิดอย่างไร ที่ว่าวิปัสสนา วิปัสสนา ด้วยคำว่า วิปัสสนา กาย เวทนา จิต ธรรม...กาย เวทนา จิต ธรรม โดยสมมุติ เราก็เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมกัน ศึกษาธรรมกัน ก็กายก็จับต้อง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่ากายใจ ก็มีจับมาที่ร่างกายเรา ก็กายทั้งตัว ทำไมมันไม่ใช่กายละ

ไม่ใช่เลย สิ่งนี้เป็นกายโดยสมมุติ เป็นกายโดยสัญญาอารมณ์ ขณะทำความสงบของใจเข้าไป เห็นกายจากภายนอก มันก็ยังเป็นสัญญาอารมณ์อยู่ นี่จิตสงบเข้ามาแล้วย้อนกลับไปเห็นกายเห็นกายอันนี้ เห็นกายโดยจิต ความรู้สึกมันเห็นจากตาของใจ กิเลสมันอยู่ที่ใจ

แล้วกิเลสมันอยู่ที่ใจ แล้วเราเอาสัญญาอารมณ์ เอาสิ่งที่เป็นสัญญาอารมณ์ของใจไปเห็น มันจะไปแก้กิเลสได้อย่างไรละ มันก็เหมือนมีโล่บังอยู่ ทำอะไรก็มีโล่บังอยู่ เราทำอะไรไม่ได้เลย เห็นก็เห็น เห็นสักแต่ว่าเห็น เห็นสภาวะแบบนั้น แล้วก็ทำให้เสื่อมไป เสื่อมสภาวะไป นี่มันโง่อย่างนี้ เวลาเข้าไปสัมผัส เวลาประพฤติกฎปฏิบัติกัน ก็ปฏิบัติโดยโง่ๆ โดยโง่ๆ กิเลสมันก็ช็อคอยู่อย่างนั้น มันก็ถึงไม่ได้สติจะความจริงขึ้นมาไง

แต่ถ้าทำจิตของเราให้สงบเข้ามา จิตของเราต้องมีพื้นฐานขึ้นมา คนจะทำงานขึ้นมา คนจะแบกหามสิ่งใดๆ ต้องมีกำลังขึ้นมา ให้คนอ่อนแอ ให้คนเจ็บไข้ได้ป่วยไปยกของหนัก มันจะยกได้อย่างไร จิตใจเรามัน โคนกิเลสครอบงำอยู่ มันเจ็บไข้ได้ป่วย มันอ่อนแอตลอดเวลา มันไม่เข้าใจสิ่งใดๆ หยิบยกของหนักไม่ได้เลย กิดอะไรก็มีแต่ล้มลุกคลุกคลาน จะยืน ยืนขึ้นมาที่หกล้มหกลุกอยู่อย่างนั้น มันลุกขึ้นมาไม่ได้เลย

ทำความสงบของใจขึ้นมาก็ล้มลุกคลุกคลาน พอยืนได้ก็โง่โง่ๆ ก็ว่า “นี่เป็นสมาธิ นี่เป็นสมาธิ” มันโง่อย่างนั้น แล้วมันก็อ้างอิงธรรมไปสภาวะแบบนั้น แล้วมันก็ล้มลุกคลุกคลานอยู่อย่างนั้น แล้วมันจะก้าวเดินไปไหนละ

สลัดให้หมด อย่าให้กิเลสครอบงำ ทำของเราไป ถ้าเป็นปัญญาอบรมสมาธิ ใช้ปัญญาแยกแยะเข้าไป จิตมันต้องมีมันเห็นถูกเห็นผิดนะ ถ้ามันปล่อยวาง จิตเวลามันพิจารณาออกไปพิจารณาสิ่งที่มันเป็นโรคเป็นภัย จิตที่มันอ่อนแออยู่นี้มันเห็น

อาการของใจ ไม่ใช่ใจ ความคิด ไม่ใช่เราหรอก มันเกิดจากเรา แต่อาศัยกิเลสตัดหาความทะยานอยากคิดออกมา แล้วสิ่งนี้มันครอบงำสะสมในหัวใจ ตามจริตนิสัย คิดสภาวะแบบนั้น เราใช้ปัญญาตอนเข้าไป สติตามเข้าไป มันจะเห็นโทษ มันก็ปล่อยวาง ปล่อยวาง ปล่อยวางถึงที่สุด มันปล่อยวาง จนเราควบคุมได้หมด นี่สัมมาสมาธิ

แล้วย้อนกลับไปเห็นการที่จิตกับความคิด กับพลังงานจิต ตัวจิตกับตัวขั้นมันสัมพันธ์กัน มันจะเห็นของมันนะ ถ้าเห็นของมัน นี่จับต้องได้ พอจับต้องสิ่งนี้ได้ นี่ใจ สิ่งนี้ถึงเป็นวิปัสสนา นี่เห็นจิต

ถ้าเห็นกาย จิตสงบเข้ามาเห็นกาย ถ้าเห็นกาย เห็นกายหยาบๆ ขึ้นมา มันเป็นกายนอก กายนอกคือเราเห็นโดยสัญญาอารมณ์ จากเริ่มต้นจากเห็นจากสัญญา เพราะจิตมันสงบมาก เห็นบ้าง เป็นกาลเป็นครั้งเป็นคราว ฝึกฝน เห็นแล้วหลุดไม่หลุดมือไป เพราะเห็นแล้วมันจะจับต้องไม่ได้ กลับมาที่จิต กลับมาที่พุทโธๆ กลับมาทำความสงบของใจ ให้จิตมันอย่าเป็นผู้ป่วย ให้มันมีกำลังขึ้นมา ถ้าจิตมีกำลังขึ้นมามันยกห้ามแบกห้ามสิ่งใดๆ ได้ ถ้ามันจะแบกห้ามสิ่งใดๆ ได้

การฝึกการฝนมันก็เหมือนกับผู้ชำนาญการ ผู้ชำนาญการนั้นเขาคิดสิ่งใด เขามองทะเลลู่ปรุโปร่ง ควรจะเป็นอย่างนั้น ควรจะเป็นอย่างนี้ เห็นไหม ผู้ชำนาญการเห็นปัญหาต่าง แก้ไขได้หมดเลย ปัญหาอย่างนี้ควรจะเริ่มต้นอย่างนั้น ถ้าเราไม่ใช่ผู้ชำนาญการมันจะค้นทุ้งไปอย่างนั้นนะ ค้นทุ้งเห็นไหม ถ้าจิตมันสงบพอเห็นกายแล้วก็ค้นทุ้งอยู่อย่างนั้น มันจะเหนื่อยอ่อนอย่างนั้นมาก แล้วจิตจะเสื่อมไป จนทำแล้วไม่รู้ต้นสายปลายเหตุ ทำให้น้อยเนื้อต่ำใจนะ

แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์คอยแนะนำ สิ่งที่เราพยายามจะยึดไว้ให้เป็นสมบัติของเรา มันไม่เป็นของเรา เพราะอะไร เพราะเป็นอาการของใจ เราถึงต้องกลับมาทำความสงบของใจ ให้มีความสงบของเราขึ้นมา ถ้าจิตมันสงบขึ้นมา แล้วมันมองไป ย้อนไป ย้อนไปเห็นกาย ถ้าเห็นกาย ถ้ากำลังดี สมาธิดี กำลังดี ธาตุสภาวะของกายจะเป็นอย่างนั้น แล้วเห็นแล้วสะท้อนหัวใจมาก สะท้อนหัวใจตลอดเวลา เพราะเห็นมาจากจิต

ตัวจิตมันโง่ มันโง่เง่าแต่คุ่น มันโดนกิเลสครอบงำอยู่ แล้วมันอ้างอิงไปหมดว่าเป็นของมัน เป็นของมัน...มันยึดของมันโดยที่เราไม่รู้ตัวเลย เราไม่รู้ตัวของเรา เราศึกษาธรรมขึ้นมา ก็เหมือนกับเอาตาข่ายมาครอบเราไว้ เราไม่ใช่เรา คูสิ เราเอาตาข่ายครอบไว้ เราอยู่ในตาข่ายนั้น ตาข่ายเป็นเราไหม แล้วตาข่ายได้ชำระความสะอาดให้เราได้ไหม เราอยู่ในตาข่ายนั้น ตาข่ายนี้คือธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ถ้าเราชำระเราเอง ตาข่ายธรรมอันนั้นมันเป็นความรู้สึกจากภายใน มรรคญาณมันเกิดจากภายใน มันเห็นสภาวะเป็นภายใน มันชำระความสะอาดจากภายใน นี่มันจะมีความฉลาดแหลมคมขึ้นมา

คนที่โง่ๆ อยู่ที่นี่ คนที่ล้มลุกคลุกคลานอยู่ที่นี่ ขณะที่จิตมันขึ้นไป มันเป็นคนคนหนึ่งขึ้นมา จิตมันจะเข้มแข็งขึ้นมา จิตมันจะฉลาดขึ้นมา จิตจะองอาจกล้าหาญขึ้นมา งานอย่างนี้เราก็ทำได้ งานอย่างนี้เราก็ทำได้เห็นไหม ถ้างานอย่างนี้เราทำได้ เห็นสภาวะธรรมเป็นอย่างนี้ มันจะรื่นเริงองอาจหาญ มันจะทำได้หมด เคยใช้กำลังให้มันเปลี่ยนแปลง ให้มันแปรสภาพ ให้มันคืนสู่ธรรมชาติเดิมของเขา ความจริงมันเป็นอย่างนั้น

ธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นมา ตรัสรู้มาจากไหน แล้วเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นสภาวะธรรมอย่างนี้ขึ้นมา ถ้ามันไม่มีจริงแล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนเราทำไม ถ้าสอนเรา เราทำได้จริง เราเห็นสัจจะความจริงเป็นสภาวะแบบนั้น ถ้าเราทำไม่ได้จริง มันไม่ใช่ความจริง มันจะเข้าความจริงได้อย่างไร เพราะเป็นอริยสัจ

เราเป็นสัจจะของเรา สัจจะโดยสมมุติสัจจะก็มี สมมุติสัจจะ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นความจริง แต่จิตเราเป็นกิเลส เราสมมุติสัจจะอันนี้ขึ้นมา มันก็สร้างภาพอย่างนี้ขึ้นมา สร้างภาพอย่างนี้ขึ้นมา มันไม่ชำระล้างอะไรสิ่งต่างๆ ในหัวใจเราเลย แล้วออกมา ก็เสื่อมสภาพเป็นสภาวะแบบนั้น นี่ถ้าจิตมันโง่มันเป็นอย่างนั้น

ในการประพฤติปฏิบัติกิเลสมันก็สอดแทรกเข้ามาในวงปฏิบัติเราตลอดเวลา ในประพฤติปฏิบัติ ไม่ใช่เราปฏิบัติ คุณสิ คนทำคุณงามความดีมีแต่คนส่งเสริม ถ้าเป็นคนดีกับคนดีด้วยกันก็ส่งเสริมกัน แต่ถ้าคนที่เขาไม่เห็นด้วย เขาส่งเสริมแต่ภายนอก แต่ภายในเขาทำลายตลอดเวลา

กิเลสก็เหมือนกัน กิเลสเวลาอ้างธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่งเสริมแต่ภายนอก แต่ภายในทำให้เราล้มลุกคลุกคลานตลอดไป ในเมื่อเราล้มลุกคลุกคลานเพราะกิเลสมันตัดทอนกำลังของเรา ตัดทอนกำลัง ๑ ครั้ง ๒ ครั้ง บ่อยๆ ครั้งเข้า จนเราจะเข็ดหลาบ เราจะรู้จ้กว่า ถ้าทำอย่างนี้จะมีความผิดพลาดอย่างนั้น ทำอย่างนี้จะผิดพลาดอย่างนั้น นี่ชำนาญในวสี ชำนาญในการใคร่ครวญ

การใคร่ครวญ สิ่งที่ใคร่ครวญอย่างนี้มันถึงจะเป็นวิปัสสนา วิปัสสนาเพราะความวิปัสสนา กิเลสมันเบาบางลง สิ่งที่เขาบางลง ถ้าเป็นสมาธินะ เป็นปัญญาอบรมสมาธิ หรือกำหนดพุทโธ มันเป็นความสงบของใจ แต่กิเลสมันจะไม่เบาบางลงเลย ออกมาจากคลายจากสมาธิไป มันเป็นปุถุชนธรรมดา แต่ถ้ามันใช้ปัญญาใคร่ครวญแล้วกิเลสมันจะเบาบางลง เขาบางลง เพราะมันได้ชำระล้างสิ่งที่ชำระล้าง ถึงที่สุด ถ้าชำระล้างบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า มันต้องเป็นสัจจะความจริง

ถ้ากำลังของเราอ่อนแอ หรือว่าอำนาจวาสนาของเรามันไม่เป็นผล มันไม่เป็นผลแล้ว มันค
 ทั่งคปทาน มันไม่มีเหตุมีผล คือไม่มีขณะจิต จิตมันจะไม่เป็นขณะเลย มันมีพรหมแดนของมัน มันมี
 ความเป็นไปของมัน พรหมแดนของความว่าง ความว่างที่เป็นอจินไตยๆ มันเป็นอจินไตยเพราะมัน
 เป็นสิ่งที่ไม่มีขอบเขต

แต่ถ้าเป็นพรหมแดนของธรรม มันมีขอบเขต ขอบเขตของโสคาบัน ขอบเขตของสภิกทา
 ขอบเขตของอนาคา ขอบเขตของพระอรหันต์ พระอรหันต์ถึงที่สุดแล้ว พระอรหันต์หมดจาก
 ขอบเขตความกำหนดของพรหมแดนเลย เห็นไหม มันสะอาดบริสุทธิ์อย่างนั้น นี่สิ่งที่มันเป็นไป
 มันเป็นของมัน ขณะที่พลิก ขณะที่เป็นไป สิ่งขณะที่พลิก ที่เป็นไป มันเป็นอย่างไร มันเกิดขึ้น
 สภาวะแบบใด มันอยู่ที่จิตที่ฝึกฝน

จิตมันโง่เง่าแต่คุณ มันก็ทำประสาของโง่เง่าแต่คุณ มันพัฒนาการของมันขึ้นมา มันพัฒนา
 ด้วยความเป็นไปของเรา มันพัฒนาขึ้นมา เราก็เห็นความเป็นไปของจิตที่มันพัฒนาขึ้นมา ที่
 พัฒนาขึ้นมาแล้ว มันฝึกซ้อมตรวจสอบ ฝึกซ้อมตรวจสอบ มันปล่อยวาง มันจางคลายอย่างไร มัน
 ปล่อยให้มันเบาบางลงอย่างไร ถ้ามันไม่มีสิ่งถึงที่สุด มันก็ทำซ้ำทำซาก ทำซ้ำทำซาก มันอยู่ที่
 วาสนาของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ จิปปาภิญญานี้ทำได้เลย

คูลี คุณวลาพระสารีบุตรฟังธรรมของพระอัสสชิ “ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ องค์สมเด็จพระ
 สัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้กลับไปทำลายที่เหตุนั้น”

ย้อนจิต น้อมจิตตามไป น้อมจิตตามไปเพราะอะไร เพราะค้นคว้ามานาน พระสารีบุตรไป
 ฝึกฝนกับเจ้าลัทธิต่างๆ มามากมายมหาศาล แล้วก็ทำแต่ที่เดิม ไม่ย้อนกลับ ทำแต่ผลของมัน ว่า
 ปฏิบัติแล้วจะได้ผล เราที่ปฏิบัติกันนี้ จะเอาผลๆ อยู่ที่นี่ มันจะเอาผลมาจากไหนล่ะ ไม่ได้
 ย้อนกลับไปเหตุ

เหตุคืออะไร? เหตุคือค้นหาความทะยานอยาก เหตุคือสิ่งที่กิเลสมันอยู่ในหัวใจ ย้อนกลับ
 ไปมันเห็นโทษหมด มันตัดกระแสได้หมด พอตัดกระแสหมด เป็นพระโสคาบันขึ้นมา ฟังธรรม
 ของพระอัสสชียังเป็นพระโสคาบันขึ้นมา

แล้วเราฟังธรรมครูบาอาจารย์ ฟังธรรมในพระไตรปิฎก อ่านทั้งคู่เลย ท่องได้เป็นนกแก้ว
 นกขุนทองเลย มันย้อนกลับมาถามตัวเองสิ ถามจิตของเรา ทำไมมันคือด้านอย่างนี้ สิ่งของมันคือ

ด้าน ใครเป็นคนคือด้าน ใครพาคือด้านล่ะ? เพราะกิเลสมันพาคือด้าน ถ้ากิเลสมันพาคือด้าน แล้วทำไมกิเลสมันอยู่กับเรา ทำไมเราไม่จัดการมันล่ะ กิเลสคือด้าน กิเลสในหัวใจคือด้าน คือด้านมาก สิ่งที่ทำซ้ำๆ ซากๆ ทำไมไม่ตอบสนอง ไม่ให้เป็นผลกับเรารู้สึกหนึ่ง ถ้ามันเป็นผลสักคนหนึ่ง มันก็ปล่อยวางหนหนึ่ง ปล่อยวางหนหนึ่ง แล้วเราก็อ้างทำซ้ำๆ ซากๆ

เพราะเราเคยคิดเคยถูกมา สิ่งที่เป็นความผิดพลาดมันจะสอนใจเรา ทุกข์ยากนะ เรื่องทุกข์ยาก เขาพูดกันทางโลกว่าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเห็นแก่ตัว อยากจะมีความสุขของเรา การประพฤติปฏิบัติ การประพฤติปฏิบัติเอาชนะตนเองนี่แสนทุกข์แสนยาก โลกเขาเวลาเอาชนะจะ勘กัน เรื่องของกรรมมันตอบสนองได้ มันตอบแทนกันได้ เขาช่วยเหลือเอื้องานกันได้ สิ่งนั้นเขาว่าเป็นความทุกข์ อาบเหงื่อต่างน้ำ แยกแยะกัน เป็นความทุกข์ทั้งนั้น

แล้วเวลาพระปฏิบัติกันเดินจงกรม เวลาเดินจงกรม เหงื่อไหลไคลย้อยนะ เวลาร้อนขึ้นมา อยู่กลางแดดกลางฝน เราจะประพฤติปฏิบัติ เราทำของเรา เพราะอะไร เพราะไม่ให้กิเลสมันอ้าง หนาวนักก็ไม่ทำงาน ร้อนนักก็ไม่ทำงาน มันอ้างอิงไปหมด กิเลสมันอ้างไปหมด แล้วเราจะต้องฝืน ฝืนตลอด ฝืนใจของตัวเองคือฝืนกิเลส แล้วมันถ้ามันทันขึ้นมามันก็รุ่มเย็น สิ่งที่รุ่มเย็นก็เกิดจากใจ สิ่งที่ถูกร้อนก็เกิดจากใจ มันเปรียบเทียบได้ ถ้ามันเปรียบเทียบได้ สิ่งที่รุ่มเย็นของเราขึ้นมา เราก็มียุคเย็นของเรา แล้วเราทำของเราขึ้นไป ให้มันเป็นความจริง

ถ้าเป็นความจริงนะ ครูบาอาจารย์ท่านว่า เป็นผู้รับฟังเท่านั้น เราจะบอกเราเป็นความจริง นี่มันเป็นออกมาจากปากเราก็มีแต่ความสงสัยทั้งนั้นเลย เห็นไหม มันโง่ขนาดนี้ โง่เพราะว่าเราสงสัย เรานี้สงสัยอยู่แล้ว แล้วเราก็อ้างอิงว่าสิ่งนี้เป็นธรรม มันจะเป็นไปได้อย่างไร มันเป็นไปได้ ถ้ามันเป็นไปไม่ได้ แล้วเราจะไปรอคำตอบจากครูบาอาจารย์ มันจะได้ประโยชน์อะไร ประโยชน์จากครูบาอาจารย์ ถ้าตอบจริงๆ ก็คือไม่ใช่ คือต้องย้อนให้กลับมาวิปัสสนา ย้อนกลับมาทำงาน แล้วถ้าทำงาน เราฟังแล้วเราก็อ่อนใจ อ่อนใจตลอด ถ้าอ่อนใจอย่างนี้มันก็ต้องทำให้เราเข้มแข็งขึ้นมา เข้มแข็งนะ

ใจอ่อนแอ ทำอะไรมันก็อ่อนแอ ถ้าอ่อนแอมันก็เป็นเรื่องของกิเลส กิเลสมันมีกำลังอยู่แล้ว มันรอจังหวะที่จะซ้ำเติมตลอดเวลา เรื่องของกิเลส คำว่า “กิเลส” นี่น่าสลดสังเวช เพราะอะไร เพราะมันอยู่ในใจเรานะ ไม่ต้องไปมองคนอื่น เรารักตนใหม่ ทุกคนรักตัวเรา ทุกคนก็ว่าเราเป็น

คนดี เราเป็นคนฉลาด เราเป็นคนสิ่งที่รักชีวิต เราจะเป็นคนเชิดชูในครอบครัวในวงศ์ตระกูล เราว่าเราดีทั้งนั้นนะ เราทั้งนั้นเลย

แล้วเวลากิเลส กิเลสมันอยู่ที่ไหนล่ะ ก็มันก็เอาคำว่าดีทุกอย่าง คำนี้มาอ้างอิงกับเราไง แล้วเวลาเอาจริงเอาจริงขึ้นมา มันเป็นสัจจะความจริงอันนั้นใหม่ล่ะ มันเป็นสัจจะความจริงใหม่ มันเป็นประโยชน์กับเราไหม ถ้ามันเป็นประโยชน์กับเรา ถ้าดี ดี เห็นไหม ดีก็ต้องเข้ากับดีสิ จริงก็ต้องเข้ากับจริงสิ ถ้ามันจริงขึ้นมาเราก็ต้องต่อสู้ ต่อสู้กับเราเอง ต่อสู้กับความเป็นไปของเราเอง

ขยันหมั่นเพียร เพราะในมรรคมันมีความเพียรชอบ ความเพียรชอบนะ ถ้าความเพียรชอบ ฟังสิ ความเพียรชอบของโลกเขา เขาก็หาเงินหาทองกัน หาเงินหาทองนะ เราก็ใช้สอยของเราทุกขีใหม่ ทุกขีก็ทุกขีอยู่แล้ว แล้วเราจะหาอริยทรัพย์ หาความจริงที่เป็นนามธรรม สิ่งที่เป็นนามธรรมนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน พระอานนท์รำพึงรำพันเลย

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “อานนท์ เราไม่ได้เอาสมบัติของใครไปนะ เราเอาแต่สมบัติของเรา” คือเอาคุณธรรม เอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปกับใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น

แล้วผู้ที่ประพฤติ “อานนท์ เธอต่อไปนะ ถ้าถึงคราวที่เขาจะสังคายนา เธอจะเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา” เห็นไหม ก็เป็นสมบัติในใจของพระอานนท์ สมบัติของครูบาอาจารย์องค์ใด ก็เป็นสมบัติในใจขององค์นั้น นี่สมบัติจากภายใน

สมบัติจากภายนอก มันเป็นเรื่องสมมุติ สมมุติขึ้นมาว่ามีคุณค่า พอมีคุณค่า ตื่นกัน แต่สมบัติจากภายในมันเป็นปัจเจกตั้ง มันรู้จำเพาะตน แต่มันสื่อสารได้ เวลาเทศนาว่าการใด “ธรรมะ” จะรู้ได้ต่อเมื่อสนทนาธรรมกัน “ศีล” จะรู้ได้เมื่ออยู่ใกล้ชิดกัน เพราะความคุ้นเคยกัน จะเห็นความผิดพลาด จะเห็นความจริงใจต่อกันขนาดไหน ธรรมะมันเกิดมาอย่างนี้

สมบัติของเราไง สมบัติของแต่ละบุคคล ถ้าธรรมมันเกิดขึ้นมาในหัวใจ มันก็เป็นหัวใจแต่ละบุคคล บุคคลอันนี้ปฏิบัติขึ้นมา แล้วบุคคลหลายๆ บุคคลขึ้นมาก็เป็นสังฆะ สงฆ์ในสมัยพุทธกาลนะ ในวัดวัดหนึ่งมีพระอรหันต์เยอะแยะไปหมดเลย พระอรหันต์ทั้งวัดเลยก็มี บุคคลที่ดี บุคคลที่ประพฤติปฏิบัติ พระอรหันต์ทั้งหมดเลย เป็นสังฆะทั้งหมดเลย

คูลี เวลา องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นวันมาฆบูชา พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ องค์ เป็นพระอรหันต์ทั้งหมดเลย มาเฝ้าองค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แสดงธรรมโอวาทปาฏิโมกข์

“จะไม่คิดชั่ว ไม่ทำความชั่ว จะทำแต่คุณงามความดี ทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว ให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์”

สิ่งนี้เกิดขึ้นได้กับใจทุกคน แล้วดวงใจของเรามี เราก็ประพฤติปฏิบัติเข้ามา ย้อนมาที่ใจเรา ดูใจเรา เพราะใจเรา คำว่า “ใจเรา” เวลาจักรมันหมุน จักรมันหมุนนะ ถ้าหมุนมันเป็นปัญญา มันก็หมุนเข้ามาจากภายใน แต่ถ้าหมุนโดยกิเลส มันก็หมุนแล้วมันก็อ่อนแอ หมุนแล้วก็ทำเหยียบย่ำหัวใจของเรา เราหมุนตรงนี้ มันเป็นงาน งานอยู่ตรงนี้ งานนี้อยู่ตรงนี้

แต่เราถ้าปฏิบัติไม่เป็นนี่นะ ความคิดอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ มันคิดนะ มันเอาความเร่าร้อน เอาพิษใส่หัวใจเรา แล้วมันก็หายไป เพราะความคิดมันเกิดดับ เกิดความคิดทีหนึ่งก็เอาความเร่าร้อนเหยียบย่ำหัวใจทีหนึ่ง แล้วมันหายไปแล้วนะ เรามีแต่ความเจ็บปวด นี่เราถึงไม่เห็นทุกข์ ไม่เห็นทุกข์เพราะเราไม่เห็นการเกิด เห็นแต่ผลที่มันเกิด

ที่ว่า “เอ ชมมา...” ที่ว่าองค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้สาวไปหาเหตุ นี่ทุกข์มันเกิดแล้ว แล้วเหตุมันเกิดมาจากไหนล่ะ? ก็เหตุมันเกิดจากตัณหาความทะยานอยาก เหตุเกิดจากความคิดที่มันจี๋ทิ้งไว้ไง มันเอาพิษภัยมาทิ้งไว้ในหัวใจ แล้วมันไปแล้ว เราก็มีแต่ทุกข์ ทุกข์ ทุกข์นี่ไง แต่ถ้าเราจับตรงทุกข์ แล้วเราสาวไปหาเหตุ เหตุทุกข์เพราะอะไร ทุกข์เพราะคิดไม่ดี ทุกข์เพราะคิดเอาสิ่งต่าง มาเหยียบย่ำหัวใจ แล้วความคิดมาจากไหน สาวไป สาวไป

ถึงที่สุด มันถึงที่สุดมันแยกออก แยกออก นี่คือการพิจารณาจิต พิจารณาจิตคือจิตพิจารณาชั้น ๕ จิตกับความรู้สึก คือชั้น ๕ ถ้าพิจารณากาย พิจารณาธาตุ ๔ ธาตุ ๔ มันสู่สภาพเดิมของเขา บ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ถึงที่สุดมันต้องขาด ขาดคือขณะจิตโง่ นี่ขอบเขตของมัน กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ ชั้นไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ทุกข์ไม่มีในชั้น ชั้น ๕ ไม่มีในเรา เราไม่มีในชั้น ๕

แล้วมันไม่มีอย่างไรละ ชั้นมันมีอยู่ แต่ทุกข์ไม่มี มันเป็นอย่างไรถึงไม่มี เห็นไหม ถ้าเป็นของจริง ตอบได้หมด อธิบายได้หมดเลย มันมีเพราะมันมีของมัน มันสะอาดของมัน อยู่ของมัน สื่อสารได้เหมือนกัน

คูตี คุณนางวิสาขา เป็นพระโศดาบัน ทำไมยังมีครอบครัพละ เพราะสิ่งนี้เข้าใจสัจจะความจริงอย่างนี้ แต่ในเมื่อกามราคะ ความเป็นไปของใจ กามมันอยู่ที่ใจ แล้วกามอยู่ที่ใจ ย้อนกลับ เพราะมันยังโง่เง่าอยู่ไง มันยังสร้างโลกอยู่ คูตี นางวิสาขาเป็นพระโศดาบัน ยังสร้างโลกอยู่ ยังเกิดยังตายอยู่ แม้ว่าอีก ๗ ชาตินี้ แต่ก็ยังเกิดยังตาย

แต่ถ้าเราย้อนกลับเข้ามาในหัวใจของเรา สิ่งที่เราผ่านขั้นตอนมา การประพฤติปฏิบัติ กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ มันแยกออกจากกัน สิ่งที่มีความละเอียดของกิเลสที่มันเหยียบย่ำอยู่ในหัวใจ มันอยู่ที่ไหนละ คูตี คูอย่างมะพร้าว มะพร้าว เปลือกของมะพร้าว กะลาของมะพร้าว เนื้อของมะพร้าว ใจของมะพร้าว มันมีตั้งที่ขั้นตอน

จิตก็เหมือนกัน ถ้าปกเปลือกออกไป นี่พระโศดาบัน ฝีกปกเปลือกออกไป มันก็มีกะลากะลาที่วิปัสสนา จับกายจับต้องได้ไหม ในเมื่อมะพร้าวทั้งลูก เราปกเปลือกออกไป เราไม่มีเครื่องมืออะไรไปปกมันเลย เราใช้อะไรไปปก? เราก็ใช้มือ ใช้ปากฉีกมัน ปอกมันออกไป จนมันหลุดออกไป มันขาดออกไป มันหมดเกลี้ยงทำความสะอาด มันเป็นแต่กะลามะพร้าวซัดๆ เลย จับต้องที่ไรก็เป็นกะลามะพร้าว นี่ก็เหมือนกัน วิปัสสนากาย เข้าใจสัจจะความเป็นจริงของมันไปแล้ว มันเห็นของมันสัจจะความจริงเลย

จับต้องอย่างไร เปลือกมะพร้าวก็น่าไม่มี มีแต่กะลามะพร้าว ถ้าเราจับพิจารณากาย กายนอก กายนอกที่เห็นว่ากายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย มันออกไปแล้ว แล้ววิปัสสนากายอีก มันก็เป็นภายในชั้นของกะลามะพร้าวไง ถ้ากะลามะพร้าวมันพิจารณาไป กำลังของสมาธิ กำลังของวิปัสสนาไป คั้นสู่สภาวะของเขา คั้นสู่สภาวะของเขาคือ เป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ คั้นสู่สภาวะของเข่าบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า มันต้องมีสมาธินะ ต้องมีหลักมีเกณฑ์

คนเราเห็นไหม คูตี ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ในสมัยพุทธกาล พระบางองค์ ฤๅษีบางคน ได้แค่โศดาบันแล้วตายไป ฤๅษีบางคนได้แค่สัทธาที่ตายไป บางองค์ได้ถึงพระอนาคา ไม่มีกำลังถึงสิ้นสุด นี่อำนาจวาสนาของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน

แต่ถ้าเราพิจารณาของเรา เราก็ปฏิบัติของเรา เพราะเราศึกษาธรรม ศึกษาธรรม แล้วมีวุฒิภาวะ ไม่ถึงกับว่าอ่อนแอจนเกินไป เห็นไหม มรรค ๔ ผล ๔ มรรคหยาบ มรรคละเอียด ความที่เป็นมรรคหยาบ มรรคละเอียด มรรคของชั้นโสดาบันผ่านพ้นมาแล้ว การวิปัสสนาไป ชั้นของธรรมจักรมันหมุนขึ้นมา มรรคสามัคคีรวมลง มันสมุจเฉทปหาน ขาด กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ สิ่งที่ใช้จ่ายหมดแล้ว สิ่งนี้ทำลายกันไปแล้ว คินคู่สัจจะความจริงของเขา

แล้วเรามาทำสมาธิของเราขึ้นไปอีก สมาธิ จุดยืน จุดยืนที่จะก้าวขึ้นตอนเข้าไป ไปทำลายอีกขั้นตอนหนึ่ง การก้าวข้ามขั้นตอนอีกขั้นตอนหนึ่ง จิตมันจะละเอียดเข้ามา สิ่งทีวิปัสสนามันจะเห็นสัจจะความเป็นจริงว่าสิ่งที่หยาบๆ กระบวนการของชั้นโสดาบัน สภาพะของชั้นโสดาบัน ธรรมโดยสัจจะความจริงเกิดขึ้นมาเป็นปัจจัยตั้ง รู้จากกลางหัวใจเลย จะตรวจสอบ จะพูดข้อเท็จจริงอย่างไร เข้าใจได้ทั้งหมด อธิบายกัน กระบวนการของผู้ชำนาญการ เห็นการแก้ไข ปัญหาขั้นของโสดาบัน จะเห็นขั้นตอนของมันโดยชัดเจน

แต่ขั้นตอนต่อไป เพราะเรายังไม่เคยทำ ยังไม่เป็นผู้ชำนาญการ เพราะปัญหามันยังไม่เกิดขึ้นมา จิตนี้มันยังโง่ของมันอยู่ เพราะมันไม่เห็นขั้นตอน ไม่เห็นการแก้ปัญหาสภาพแบบนี้ เราถึงต้องมาฝึกฝน ฝึกฝนจากจิตโง่ๆ ให้มันฉลาดขึ้นมา ให้เห็นปัญหา ให้แก้ไขปัญหา ให้ตรวจสอบการกระทำของปัญหานี้ให้จบสิ้นกระบวนการของมัน ถึงจะต้องทำจิตให้สงบเข้ามา แล้วย้อนไปหาที่กาย กายอันนี้มันเป็นกายอีกขั้นตอนหนึ่ง มันเป็นกายของชั้นของกะลามะพร้าว

เปลือกมะพร้าวกับกะลามะพร้าวต่างกัน เพราะเปลือกมะพร้าวมันเป็นใย กะลามะพร้าวมันเป็นของแข็ง จิตมันก็วิปัสสนาของมันไป ไคร่ครวญของมันต่างๆ กัน อาการของมันก็ต่างกัน ความเป็นไปของกระบวนการของจิตที่อาการที่มันแสดงตัวออกมาก็ต่างกัน เพราะกิเลสมันต่างกัน ความเห็นมันต่างกัน สิ่งที่เป็นกิเลสมันละเอียดและหยาบต่างกัน

การกระทำของจิตมันต้องฉลาด อย่าไปย่ออยู่กับที่ อย่าไปเอาสิ่งที่เคยทำมาแล้วมาเป็นเครื่องเทียบเคียง เพราะมันเป็นคนละขั้นตอนกัน สิ่งที่ว่ามันเป็นใย มันนุ่มนวล แต่สิ่งที่คมแข็ง สิ่งทีการกระทำของมัน อาวุธที่จะเข้าไปทำลาย สิ่งทีเครื่องมือทีจะไปทำลายนี้ มันต้องเข้มแข็งกว่า จิตมันก็เข้มแข็งขึ้นมา เพราะสติ สติมันก็ดีขึ้นมา สมาธิมันก็ดีขึ้นมา ปัญญามันไคร่ครวญขึ้นมา มันตรวจสอบ มันทำลายตลอดไป จนกว่ากะลามะพร้าวโดนกะเทาะเข้าบ่อยครั้งเข้าแล้ว มันก็บิ่น ต้องแตก ต้องสลายไป

นี่ก็เหมือนกัน จิตมันโดนได้ตรวจสอบ ได้การวิปัสสนาบ่อยๆ ครั้งเข้ามันก็มีความชำนาญของมันขึ้นมา ชำนาญบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ถึงที่สุดมันต้องเป็นกระบวนการ มะพร้าวมันเป็นวัตถุนะ มันเป็นที่เปรียบเทียบ แต่ถ้ามันเป็นจิตนะ มันถึงกระบวนการของมัน มันจะรวมตัวแยกออกจากกัน กายเป็นกาย จิตเป็นจิต สิ่งที่อยู่กับจิตแยกออกจากกันโดยสัจจะความจริง โลกนี้ราบหมดเลย

สิ่งที่ราบหมดเพราะมันทำลาย ผลของมัน ผลของการสมุจเฉตปหาน กามราคะ ปฏิฆะอ่อนลง อ่อนลงเพราะอะไร เพราะสิ่งที่เป็นเปลือกมะพร้าวได้โดนทำลายออกหมดแล้ว สิ่งที่อยู่โดนทำลายออก แยกออก ว่างหมดนะ สิ่งนี้เป็นกระบวนการของจิต สิ่งที่อยู่มาเป็นบุคคลาธิฐาน เป็นเรื่องของลูกมะพร้าว มันเป็นอีกกระบวนการหนึ่ง เพราะมันเป็นเนื้อมะพร้าว จากเรากะเทาะมะพร้าวออกไป มันจะเหลือเนื้อของมะพร้าว

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อกระบวนการของจิตมันแยกออกไปจาก กายเป็นกาย จิตเป็นจิต กายกับจิตแยกออกจากกันโดยสัจจะความจริง โลกนี้ราบเป็นหน้ากลอง กามราคะ ปฏิฆะอ่อนลง แล้วมันก็ว่างหมด จิตมันจะติดในความว่าง มันจะมีความสุขของมัน แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์ สิ่งนี้ย้อนกลับขึ้นไป ย้อนกลับขึ้นไปเพราะเป็นความว่าง

อะไรเป็นคนว่าง ความว่างเกิดมาจากไหน ความว่าง มันเป็นความว่างโดยธรรมชาติของมันใหม่ ความว่างอันนี้เพราะมันมีความรู้สึกว่าง จิตมันรู้ว่าว่าง แต่เพราะมันยังโง่อยู่ มันโดนสิ่งที่เป็นกาม เป็นเนื้อมะพร้าวที่มันมีคุณค่า ที่มันมีกะทิ มันมีคุณสมบัติ มันมีเนื้อ มันเป็นสารอาหารที่มีคุณประโยชน์มาก สิ่งนี้มันถึงหลอกลวงจิตนี้ จิตนี้ก็โดนสิ่งนี้หลอกลวงอยู่ แล้วว่าว่างๆ อยู่ มันไม่เห็นของมันนะ

คุณสมบัติของกะลา กับคุณสมบัติของเนื้อมันต่างกัน “คุณสมบัติของจิต” จิตที่ว่าเป็นสิ่งที่เป็นกิเลส สิ่งที่เป็นกิเลสที่มันโง่เง่าเต่าตุ่น ที่มันให้สิ่งที่มีเป็นกะทิเป็นสิ่งที่มีความค่าของอาหารนี้ให้มันไม่เห็นตัวมันเอง เพื่อมันจะรักษาตัวมันไว้ เพราะสิ่งที่มันรักษาตัวมันไว้มันยังเกิดในกามภพ มันเป็นไปเพราะมันยังต้องตายต้องเกิด จิตมันยังโง่อยู่ มันต้องตายต้องเกิดตามอำนาจของว่าสิ่งเป็นกามราคะปกครอบคลุมไว้ มันถึงอยู่สภาวะ ว่าง ว่าง ว่าง ความสุขอย่างนั้น

การกระทำของจิต การวิปัสสนา การใคร่ครวญของจิต มันก็มีอุปสรรคตลอดไปนะ อุปสรรคอันนี้คือกิเลสมันต่อต้าน อุปสรรคตัวนี้กิเลสมันครอบงำไว้ กิเลสมันจะทำให้จิตนี้ ไม่ให้

จิตนี้เป็นอิสรภาพ ถ้าจิตนี้เป็นอิสรภาพมันก็พ้นจากมารไซ้ใหม่ มันพ้นจากที่อยู่ ก็เลสมันจะไม่มีที่อยู่อาศัย ถ้าจิตนี้มันพ้นจากกิเลสไป มันเป็นอิสรภาพ มันไม่อยู่ใต้อำนาจของมาร มารจะคอดคนะ มารจะต้องหาสิ่งต่างๆ เป็นสมุนของเขา มารนี่ครอบคลุมโลก มารนี่เอาจิตนี้เป็นที่อยู่อาศัย มารเอาใจของมนุษย์ไว้เป็นอำนาจของมัน เราอยู่ในอำนาจของมัน เราก็ตกลง เราก็ต้อเชื่อมารไป เชื่อมารไป มันก็ว่าว่าง ว่าง ว่าง

ถ้าเรารักษาของเรา ถ้าเราออกจะรักษาคน ถ้าไม่มีกำลัง ทำสิ่งใดไม่ได้ คนจะมั่งมี คนจะมีเทคนิค คนจะเป็นผู้ชำนาญการขนาดไหน แต่ถ้าเขาไม่ได้ฝึกฝนของเขา ร่างกายเขาไม่เข้มแข็งขึ้นมา เขาจะทำประโยชน์อะไรไม่ได้เลย จิตถ้ามันโดนกิเลสหลอกอย่างนั้น มันก็ว่าง มันก็พอใจของมัน มันไม่ได้สร้างสมอนาคามรรค

แต่ถ้ามันออกหามะ ออกหา มันต้องทำสมาธิขึ้นไป สมาธิอันนี้เป็นมหาสติ-มหาปัญญา สิ่งที่เป็นมหาสติมันก็เป็นมหาสมาธิ มหาสมาธิกำลังมันก็มากขึ้น สิ่งที่เป็นกะลามาพะรว้า เราจำเป็นต้องมันเป็นสิ่งที่ยึดแน่นไซ้ใหม่ มันเป็นสิ่งที่มันเป็นวัตถุที่แข็งกระด้าง มันจำเป็นต้อง มันจำเป็นต้องได้ง่ายไซ้ใหม่ สิ่งที่เป็นเนื้อมะพะรว้านี้เราจะจับต้องได้อย่างไร ถ้าจับต้องได้ มันต้องสมาธิมันต้องเพิ่มมากขึ้น มันถึงเป็นมหาสมาธิ

มหาสมาธิ มหาสติ เข้าไปจับ ถ้าเข้าไป ถ้าไม่มีมหาสมาธิ มันยังจับไม่ได้ ถ้าจับเห็นกาย กายนี้มันเป็นอสุภะ ถ้าจับด้วยจิต ถ้าจิตจับเข้ามา มันก็เป็นชั้นอันละเอียด มันเป็นเรื่องของกามราคะ สิ่งที่ยึดแน่นเพราะใจมันเป็นกามเอง รสชาติของความมัน รสชาติของความเข้มข้นของเนื้อมะพะรว้า นี่รสชาติของกิเลส รสชาติของใจ ใจมีรสชาติอย่างนั้น ใจมันเป็นเนื้อ คำว่า “เนื้อ” “เนื้อมะพะรว้ากับ” คำว่า “เนื้อของใจ” เนื้อของใจมันก็เป็นอันเดียวกัน มันก็ยึดด้วยกามอยู่สภาวะแบบนั้น ถ้าจิตมันเข้าไปวิปัสสนา มันจะเห็นสภาวะอย่างนั้น ใคร่ครวญมันไป จิตมันก็ฉลาดขึ้น มันเห็นความเป็นไป เห็นเรื่องของการมรรคของความเป็นไป น้อมไปแล้วจับ...จับ

การวิปัสสนา การหา การค้นคว้า การเริ่มต้น มันต้องมีจุดเริ่มต้น จุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด กระบวนการ จุดเริ่มต้นถ้าจับต้องไม่ได้ มันก็ไม่ใช่งานชอบ มรรคก็ไม่ก้าวเดิน ถ้าเป็นงานชอบ เห็น เหมือนกับเราเห็นผู้กระทำผิด เห็นในสิ่งต่าง แล้วเราจับกระบวนการมาได้สวน สิ่งที่ได้สวน ถ้าเราได้สวนโดยที่ไม่มีผู้รับผิดชอบ ไม่มีผู้เสียหาย เราได้สวนไปกับใคร ได้สวนหลังผู้เสียหาย มันจะมีประโยชน์อะไร

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อถ้ามันไต่สวนขึ้นมา แต่จิตมันฉลาดขึ้นมาละ มันเห็นของมัน จิตนี้จะเห็นวิปัสสนา วิปัสสนาสอนจิต จิตวิปัสสนาไป จิตกระทำไป ผลก็ตกอยู่ที่จิต จิตมันพิจารณาไป เห็นใคร่ครวญของมัน มันปล่อยวาง ปล่อยวาง ปล่อยวางบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ปล่อยวาง

ขณะที่กำลังใช้ไฟ มันเป็นน้ำป่า มันเป็นสิ่งที่รุนแรง การกระทำ การประพฤติปฏิบัติ การรุนแรง เป็นการข้ามกามโอชะ สิ่งที่เป็นกามโอชะนะ เพราะมันข้ามถึงกับกามภพ สิ่งที่เป็นวิญญูะ สิ่งที่เป็นกามภพ รูปภพ อรูปภพ จิตนี้เวียนตายเวียนเกิด เพราะจิตโง่ จิตโง่นี้เวียนตายเวียนเกิดในวิญญูะ เป็นเหยื่อของวิญญูะ เป็นสิ่งที่เป็นผลของวิญญูะ ที่จิตนี้ต้องกระบวนการเปลี่ยนภพเปลี่ยนชาติไปในวิญญูะ ไม่มีต้นไม่มีปลายมาตลอดเวลา

ในปัจจุบันนี้ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาจนมีต้นมีปลาย จนเห็นกระบวนการของการทำลายมาตลอด กระบวนการของการทำลาย จิตมันฉลาดขึ้นมา เห็นการประพฤติปฏิบัติ เพราะจิตนี้มันเข้มแข็งขึ้นมา จากจิตอ่อนแอ จิตมันพัฒนาการ พัฒนาจนฉลาดแหลมคมขึ้นมา ปัญญาเกิดฟาดฟันกับกิเลสขึ้นมา เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา จนประพฤติปฏิบัติขึ้นมา มีครูมีอาจารย์คอยประคอง มีครูมีอาจารย์คอยชี้นำเรามา เราปฏิบัติมาในหมู่ในคณะ ในสิ่งที่ขึ้นไป ช่วยกันส่งเสริม ส่งเสริมเป็นอวัยวะเดียวกัน

เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมาจนมีกำลังเข้มแข็งขึ้นมา จนทำความเข้าใจของจิตเข้ามาเป็นขั้นเป็นตอนเข้ามา นี่มันมีความเข้มแข็ง มันมีกำลังใจขึ้นมา มันก็เริ่มกลับมาทำความเข้าใจแล้วออกวิปัสสนาตลอดไป ถ้ากำลังมันอ่อนแอลง มันน้อยเนื้อต่ำใจ มันก็ล้มลุกคลุกคลานอย่างนั้น แต่ถ้ามันมีกำลังขึ้นมา แล้วมันเข้าไปวิปัสสนาจนเป็นมหาสติ-มหาปัญญา มันจะหมุนรุนแรง ความรุนแรงของปัญญา

คูสิ คูอย่างแชมป์ ผู้ที่เล่นกีฬา ผู้ที่ขณะรอบคัดเลือก เขาก็ทำกัน โดยที่ผู้ที่แข่งขัน เทคนิคเขาไม่เข้มข้น ถ้ารอบลึกเข้าไป ลึกเข้าไป มันจะมีกลเทคนิคต่าง การประสพการณ์ของนักกีฬาจะต่างๆ กัน นี่ก็เหมือนกัน พอจิตมันเข้าไปถึงที่สุดแล้ว มันวนเข้าไปถึงอาการจากภายใน จากภายนอก จากโยมะพร้าว จากเนื้อ จากกะลามะพร้าว เข้าไปถึงจนเนื้อของมะพร้าว สิ่งนี้มันต้องมีความวิริยอุตสาหะ เหมือนการกระทำมันจะเข้มแข็งขึ้นมา

มันหมุนไป ชักจูงให้จิตนี้หมุนไป จนเลยเถิด เลยเถิด “สิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม” แล้วก็เชื่อไปว่า เอ้อ! คั่นแล้วคุณภาพของเนื้อมะพร้าวจะเป็นอย่างนี้ คุณภาพของเนื้อมะพร้าวจะเป็นอย่างนั้น...มันก็ชักไป นำไป นำมา จิตมันก็โดนหลงไปหลงมาอยู่สภาวะแบบนั้น

เห็นไหม การกระทำที่ว่า ขณะที่ทำเป็นผลประโยชน์กับเราแล้ว มันยังเลยเถิดไป สิ่งที่เคยเถิดไปก็ต้องย้อนกลับมา ย้อนกลับมาพักสมาธิ ย้อนกลับมาทำให้เป็นมัชฌิมาปฏิบัติทำให้สมดุลของมัน บ่อยครั้งเข้า มันก็ซึมซับเข้าไป จนถึงเนื้อมะพร้าวนะ

เนื้อมะพร้าว ใครจะทำลายมันได้ ตัวเนื้อมะพร้าวก็นิคมสมบัติ ตัวสิ่งที่กลั่นออกมาจากเนื้อมะพร้าวมันก็มีคุณสมบัติ มันมีคุณสมบัติทั้งหมดเลย แล้วจิตก็เหมือนกัน วิปัสสนาไปแล้ว ปล่อยาว มีคุณสมบัติอะไร แล้วมันวิปัสสนาขึ้นมาแล้วมันทิ้งออกมา มันมีคุณสมบัติอะไร

สิ่งนี้มันประสพการณ์กับจิต มันบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า จนเข้ามา จนมีความชำนาญการ จนเข้ามาถึงตัวของใจนะ ถ้าพิจารณาอสุภะ กำลังพอ มันจะเป็นอสุภะ มันจะเฝ้มไป มันจะกินสู่สภาวะของเขาไป ไปจนว่าง จนปล่อยาว จิตจะปล่อยาวชั่วคราว ก็พิจารณาช้า พิจารณาชาก หดสั้นเข้ามา รวดเร็วขึ้นมา มันทำได้คล่องตัวขึ้น ทำได้กำลังดีขึ้น แล้วถ้าทำแล้วมันไม่ก้าวเดินไป เพราะขาดสมาธิ ก็กลับมาเสริมสร้างสมาธิ ทำขึ้นมาจนเร็วขึ้น ชำนาญขึ้น เร็วขึ้นชำนาญขึ้น

นี่ก็เหมือนกัน พิจารณาจิตก็ชำนาญขึ้น เร็วขึ้น สิ่งที่มีมันเคยหลอกลวงอยู่ สิ่งที่มีมันโต้แย้งอยู่ สิ่งที่มีมันทำให้เราไขว้เขวอยู่ มันจะเข้ามาด้วยกำลังของจิตเราไม่ได้ กำลังอย่างนี้เข้มแข็งมาก ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ขณะที่กำลังของจิตได้ลุกขึ้นมาขนาดนี้แล้วนะ สิ่งที่จะรื่นเริง จะองอาจ จะกล้าหาญ จะพยายามประพฤติปฏิบัติ เพราะมันจะเอาผลประโยชน์อันนั้นให้ได้ สิ่งที่เป็นประโยชน์เพราะอะไร

เพราะมันเจ็ดหลาย เจ็ดหลายการเกิดและการตาย เจ็ดหลายการเป็นความทุกข์ สิ่งที่เป็นทุกข์ เพราะโทษมันอยู่ตรงนี้ เราไปเห็นโทษจากภายนอกกัน เราไม่เคยเห็น ประพฤติปฏิบัติจะไม่เห็นเหตุเกิด ไม่เห็นที่เกิดเหตุ ไม่เห็นสิ่งที่ทำให้จิตนี้มันโง่งงแต่ดุ่นอยู่ในอำนาจของมัน แต่เวลาวิปัสสนา ตรงนี้ต่างหาก ตรงที่เห็นการเป็นไป ตรงที่เห็นนี้มันมีอำนาจเหนือกว่า ทำให้เกิดใจเป็นกามขึ้นมา เกิดโอหังขึ้นมา มันถึงออกมาเป็นกิริยา เป็นจริต เป็นนิสัย เป็นต่างๆ ไปทั้งหมด

นางตัณหา นางอรดี ในความโลภ ความโกรธ ความหลง ตัณหาความทะยานอยาก เกิดจากตรงนี้ทั้งหมดเลย การกระทำต่างๆ อย่างนี้ ต่อสู้กันอย่างนี้ มันเห็นสัจจะกันอย่างนี้ จนถึงที่สุดมันทำลายกันที่หัวใจนะ สิ่งที่เกิดขึ้นมาทำลาย อากาของขันธ ทำลายหมดเลย ทำลายหมด ทำลายหมด ปล่อยาวทั้งหมด กามภพนี้จบสิ้นกัน จิตถ้าไม่มีความเข้าใจ จิตนี้จะเกิดบนพรหม เพราะมันไม่มีกามราคะ

ตั้งแต่เทวดาลงมา เสพกามทั้งหมด เพราะจิตโง่ มันเกิดได้ทุกที่ พอจิตมันฉลาดขึ้นมา มันจะไปเกิดที่ไหนล่ะ มันไม่เกิดในสิ่งที่เป็นกาม แต่มันก็ไปเกิดในตัวมันเอง เพราะตัวมันเองมันเป็นพรหม ตัวมันเองเป็นหนึ่ง ขันธเดียว มันก็ต้องไปเกิดเป็นพรหม เห็นไหม สิ่งนี้ถ้ามันวิปัสสนาไป มันจะปล่อย จิตมันโง่นะ เพราะวิปัสสนาไป มันจะเห็นอาการที่มันปล่อย ปล่อย การปล่อยอย่างนี้ มันปล่อยอนาคา ๕ ชั้น

สิ่งที่เป็นเนื้อมะพร้าว มันกลั่นแล้ว สิ่งที่เขาคั้นแล้ว กากเขายังใช้เป็นอาหารสัตว์ กากเขายังใช้ประโยชน์ได้ กากของเนื้อมะพร้าวนี่มันเป็นประโยชน์นะ นี่ก็เหมือนกัน พิจารณาจนกามราคะขาดออกไป ถ้าพิจารณาซ้าๆ ซ้าๆ เข้าไป มันพิจารณาซ้าได้อีก อนาคา ๕ ชั้น แล้วที่จิต จิตมันโง่ มันว่านี่คือมรรค ๔ ผล ๔ สิ่งนี้คือความเป็นไปแล้ว มันมีเทคนิคของเขา เทคนิคของการประพฤติปฏิบัติ ครูบาอาจารย์จะคอยชี้หน้าตรงนี้ไง ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์ เราทำของเรา มันก็ติดอยู่อย่างนั้น คาอยู่อย่างนั้น

แต่ถ้าผู้มีอำนาจวาสนานะ “ทำไมมันส่องใส ทำไมมันเศร้าหมอง ทำไมมันเป็นไฟสุมขอน ทำไมมันเป็นสภาวะจิตนี้มันยังมีความรู้สึก” แล้วจะไม่เข้าใจครบวงจรของสิ้นสุดกระบวนการของธรรม ถ้าสิ้นสุดกระบวนการของธรรม ธรรมแท้เป็นอย่างไร ถึงที่สุดแล้วรู้ในวุฒิภาวะของตัวเอง รู้ในขั้นของกามราคะ แล้วรู้ถึงเศษส่วนของกามราคะ แล้วรู้สภาวะแบบนั้น

แต่ถ้ามันเป็นไป เห็นไหม จิตมันโง่ มันถึงไม่เห็นตัวมันเอง ถ้าจิตมันฉลาดขึ้นมา ตัวที่ว่ามันเป็นจิต เป็นจิต ตัวที่มันเป็นความว่างๆ ใครเป็นคนรู้ว่าว่าง สิ่งที่อยู่ว่าง ก็ตัวใจมันรู้ว่าว่าง เพราะมันมีชีวิต จิตนี้มีสัจจระรยอย่างนี้ จิตมันเป็นสิ่งที่ธาตุรู้ที่มีชีวิต ธาตุนะ ธาตุที่เป็นชีวิต ธาตุชีวิตมันก็สืบต่อตลอดเวลา ธาตุ สสาร สิ่งที่เป็นของโลก มันมีขบวนการวัตถุ ถ้ามันทำลายแล้วก็หมดกันไป

แต่จิตนี้ไม่มีวันหมด จิตนี้มันมีตลอดไป ความรู้สึกอันนี้มีตลอดไป มันเกิดตาย เกิดตายมาตลอด เพราะมันโง่ มันถึงเกิดตายเกิดตายมาตลอดเวลา การที่ประพฤติปฏิบัติมาขนาดนี้แล้ว มันปล่อยวางเข้ามาหมดแล้ว มันยังโง่ในตัวมันเองอยู่เห็นไหม ถ้ามันยังโง่ในตัวมันเองอยู่ มันจะเห็นตัวมันเองได้อย่างไร ถ้ามันไม่เห็นตัวมันเอง มันย้อนกลับมาเห็นตัวมัน

ถ้ามีสิ่งที่มีอำนาจวาสนานะ มันต้องมีอำนาจวาสนา เพราะถ้าไม่มีอำนาจวาสนา มันจะไปงง งงอยู่ตรงนี้ งงอยู่ความเป็นไปของจิต จิตมันจะงงของมันในตัวมันเอง มันจะก้าวเดิน มันจะพลิก เหมือนกับจิตที่ไร้เดียงสา จิตนี้เหมือนเด็กก่อนที่มันช่วยตัวเองไม่ได้ จิตที่ว่ามันเป็นความว่าง พอมันเป็นความว่าง ก็อ้างอิงธรรมะว่านี่คือนิพพาน นี่ถือเป็นความว่าง ว่างอย่างนี้คือว่างนิพพาน

ว่างอย่างนี้มันใครเป็นคนพูด ว่างอย่างนี้มันยังมีภวาสวะ ว่างอย่างนี้มันยังมีภพ ว่างอย่างนี้มันยังมีผู้รู้อยู่ ว่างอย่างนี้มันยังมีวิชาอยู่ แล้ววิชามันจะยอมขึ้นมาได้อย่างไร นี่พญามารโง่ สิ่งนี้มันเป็นพญามาร เห็นไหม คุณติ คุณอย่างนักรบ คุณติ กองทัพ กษัตริย์ เจ้าวัฏจักร เขาเป็นกษัตริย์ ใครจะเข้าไปหา มันต้องเข้าไปหาโดยยากใช่ไหม แล้วคนที่ เป็นกษัตริย์ได้ จะเป็นผู้บัญชาการได้ควบคุมได้ เพราะต้องมีแม่ทัพนายกอง แม่ทัพนายกองก็กามราคะ แม่ทัพนายกองคือความโลภ ความโกรธ ความหลง เราก็ทำลายมาหมดแล้ว แล้วทำลายมาหมดแล้ว แล้วเหลือเพียงแค่เจ้าวัฏจักร กษัตริย์อยู่คนเดียว

เจ้าวัฏจักรผู้ปกครองอยู่ แล้วเราจะเข้าไปจับต้องสิ่งนั้น เพราะอะไร เพราะเจ้าวัฏจักรก็คือตัวใจ ตัวใจคือตัวทำลายมา ถ้าตัวใจคือการวิปัสสนาแล้วปล่อยวางเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา จนตัวเองเป็นเจ้าวัฏจักรด้วย ถ้าตัวเองพลิกขึ้นมา ตัวเองก็เป็นธรรมด้วย แต่มันพลิกไม่ได้เพราะมันไม่มีกำลัง เพราะมันทำของตัวเองไม่ได้

ถ้ามีคุณธรรม ถ้ามีอรหัตมรรคขึ้นมา มันจะย้อนกลับเข้ามาจับสิ่งนี้ได้ การจับตัวเอง เอาตัวเองให้ตัวเองเห็นโทษนี้มันเป็นเรื่องสิ่งที่มีหัตศรรย์มาก การประพฤติปฏิบัตินะ ขึ้นที่มีหัตศรรย์ มันจะมหัตศรรย์ในตัวมันเอง มหัตศรรย์สิ่งนี้มันเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ถ้าสิ่งนี้มันเกิดขึ้นมาได้ อย่างไม่รู้ แล้วปัญญาญาณอย่างนี้มันยังเกิดขึ้นมา ยิ่งละเอียดอ่อนเข้าไปจับซ่อนนะ นี่มัน โง่ของมัน

แล้วพอมันฉลาดขึ้นมาเห็นไหม วิชา อวิชา ขณะนี้มันเป็นอวิชาอยู่ แล้วเกิดวิชาคือเกิดญาณ ขณะที่ เป็นอวิชาคือความโง่ แล้วเกิดวิชาขึ้นมาคือความฉลาด ความฉลาด ถ้ายังเป็น

วิชาอยู่ มันก็ยังอรหัตมรรค อรหัตตผล มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ แล้วนิพพาน ๑ มันเป็นอย่างไรมันจะพ้นจากวิชาไปได้อย่างไร พ้นอวิชา พ้นจากความโง่ แล้วก็พ้นจากวิชา พ้นจากความฉลาดพ้นจากธรรมที่ว่า สภาวธรรม

สพเพ ฐมา อนตฺตา สภาวธรรมที่ละเอียดขึ้นมา ที่มันค้นคว้าขึ้นมา ที่มันจะทำลายกันอยู่ อย่างนี้ ทำลายได้อย่างไร สิ่งที่ทำลายกัน มันจะทำลายตัวมันเอง ทำลายนะ ทำลายกิเลส ทำลายอวิชา ทำลายสิ่งที่ตัวต้นเหตุ ตัวที่ลุ่มลึกกลุกกลานมา ทำลายตัวพลังงาน ตัวพลังงานเข้าไปในขันธ ขันธก็ออกไปหาเหยื่อ ตั้งแต่ อนาคา สกิทาคา โสคาบัน ออกไปหาเหยื่อ จนเป็นชาติปี ทุกขา ฐราปี ทุกขา จนเป็นชาติเป็นภพ เป็นสิ่งที่เป็นการ โสภะร่าร้างขึ้นมา

แล้วทำลายขึ้นมา จนมันหุดสั้นเข้ามา หุดสั้นเข้ามา หุดสั้นจากขันธ ๕ ขันธอย่างหยาบ ขันธอย่างกลาง ขันธอย่างละเอียด จนเข้าไปตัวมันเอง แล้วทำลายสิ่งที่เป็นการ สิ่งพิเศษส่วนที่เหลือ จนตัวมันเอง ตัวมันเองจนเข้าใจว่าตัวมันเองมันเป็นนิพพาน...นิพพานไม่ได้ ในเมื่อมีความรู้สึกอยู่ ยังมีภาวสวะอยู่ มันเป็นนิพพานได้อย่างไร มันไม่ถึงที่สุดกระบวนการ

อย่างที่ ฐมฺมสากฺขญา เอตมฺมมฺกฺลฺมฺตฺตมฺ ไปเจอครูบาอาจารย์ที่ประพฤติปฏิบัติไม่ถูกต้องนี้ จะตอบไม่ได้ จะไม่มีเหตุมีผลไปโต้แย้งกับสิ่งที่มันเป็นสัจจะความจริง ถ้าโต้แย้งกับสัจจะความจริง สิ่งทีกระบวนการของที่สุด ตัวที่รู้ว่าง ย้อนกลับมา ย้อนกลับมา จับสิ่งนี้ได้ ถ้าจับสิ่งนี้ได้ นั่นนะ คือวิชา

ตัวอวิชาคือตัวพญามาร ตัววิชาคือตัวธรรมจักร จักรสุดยอดขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้รู้ก่อนขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปตรัสรู้ธรรม ธรรมที่มีอยู่แล้วขึ้นมา ธรรมที่มีอยู่แล้ว ที่ถึงของธรรมที่มีในหัวใจของเราขึ้นมา

เรามีสิทธิ มีธรรมในหัวใจ แต่เราไปให้กิเลสมันเหยียบย่ำ จนมันโง่เง่าแต่คุณ จนมันเป็นข้า เป็นทาสของเจ้าของวัฏจักร จนเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา จนถึงสัจจะความจริงของเราขึ้นมา เห็นเหตุแห่งที่เกิดและเหตุแห่งที่ตาย เหตุแห่งที่เกิดแห่งที่ตาย เพราะอะไร เพราะถ้ามันวิปัสสนา เข้าไปถึงจุดนี้มันก็ไปเกิดบนพรหม มันก็ยังเกิดยังตายอยู่ ก็อยู่บนพรหม

เกิดเป็นพรหมณะ เกิด เกิดแล้วก็เริ่มจะย่อยสลายขึ้นไป เพราะเกิดบนพรหม พรหมชั้น
อนาคา จะไม่กลับมาเกิดในกามภพ ไม่กลับมาเกิดอีก มันก็ถึงสิ่งที่สุดท้ายต้องสูญไป ต้องเป็นพระ
อรหันต์ไป จนสิ้นสุดของอำนาจวาสนาของขั้นตอนของธรรมชาติ ขั้นตอนของธรรมชาติ แต่มัน
จะสูญไปโดยขั้นตอนของธรรมชาติใช้ใหม่ แต่ในขณะที่ขั้นตอนของธรรมชาตินี้สูญไป

แต่นี้มันไม่ใช่สูญโดยขั้นตอนของธรรมชาติ นี่มันสุดตอน มันจะทำลายกันด้วยขั้นตอน
ของมรรค มันจะทำลายกันด้วยขั้นตอนของการกระทำ สิ้นสุดยอดของธรรม สิ่งที่จะเกิดขึ้นมาจาก
ใจของเรา ถ้ามันเกิดขึ้นมาจากใจของเรา สุดยอดของธรรม ทำลายตรงนี้ สิ้นสุดกระบวนการของ
เราด้วยมรรคญาณ ไม่ใช่ปัญญาขั้นปัญญาของขั้น ไม่ใช่ปัญญาอย่างหยาบๆ อย่างขั้นอนาคา ชั้น
สัทธา ชั้น โสดาบัน มันเป็นปัญญาของขั้นที่เป็นสมาธิ เป็นมรรค ๘ มรรคเครื่องดำเนินไป อันนี้
มันเป็นมรรคอันละเอียดสุด มรรคละเอียดสุดที่เกิดขึ้นมาเป็นนามธรรม เป็นเรื่องของใจ

เรื่องของใจ ทำลายเรื่องของใจ จนสิ้นสุดกระบวนการ จบสิ้นกระบวนการของสิ้นสุด
อวิชา วิชา สัมปยุต วิปยุต คลายตัวออกมา เป็นนิพพาน ๑ พ้นออกไปจากความสิ้นสุด
กระบวนการของจิต

จิตที่มีอยู่คือมีตัวภพ คือมีตัวवासวะ คือมีสิ่งที่เป็นไป พ้นกระบวนการออกไป นิพพาน
พูดไม่ได้ นิพพานสิ้นสุดกระบวนการของจิตแล้ว พ้นออกไปจากสมมุติทั้งหมด มันเป็นวิมุตติ มัน
เป็นสิ่งที่วิมุตติ

จากจิตโง่ๆ จิตที่มันอยู่นี้มันพ้นออกไป จนพ้นออกไปกระบวนการของอวิชา พ้น
กระบวนการของการควบคุมของเราทั้งหมด พ้นกระบวนการของวัฏฏะ พ้นทั้งหมดเลย แล้วมี
อิสรภาพ แล้วมันอยู่ที่ไหนล่ะ มันอยู่ที่ไหน? ก็มันอยู่ท่ามกลางทรวงอก ท่ามกลางทรวงอกของครู
บาอาจารย์ที่ประพฤติปฏิบัติถึงที่สุดกระบวนการไป แล้วสิ่งนี้ ถึงว่าเป็นครูบาอาจารย์ของเรา เป็น
ที่พึ่งของเรา เป็นที่อาศัยของเรา สิ่งพึ่งอาศัย

เพราะจากใจดวงหนึ่งให้ใจดวงหนึ่ง ใจ ใจ ใจ ใจสิ่งที่เป็นทุกข์ ใจนี้เป็นทุกข์มาก ใจนี้มี
ความเร่าร้อนมาก แล้วเร่าร้อน แล้วไม่มีวิชาการ ไม่มีวิธีการที่จะแก้ไข ครูบาอาจารย์ถ้าประพฤติ
ปฏิบัติเข้ามา เป็นผู้ชำนาญการของท่านขึ้นมา แล้วชี้ให้เราเข้ามา ชี้ด้วยอะไร? ชี้มาโดยการ
แสดงธรรม ธรรม ธรรมที่ว่าแสดงธรรมออกมา ธรรมนี้ประเสริฐมาก นี่มันคือสีหนาท

ธรรมนี้มันเกิดมาจากไหนล่ะ? เกิดมาจากใจผู้รู้แล้วธรรมที่เกิดมาจากอวิชชาล่ะ ธรรมที่เกิดจากอวิชชาก็คือแสวงหาเป็นลาภสักการะไง แต่ธรรมที่เป็นธรรมของผู้รู้นี้ ธรรมเพื่อธรรม เพราะธรรมันประเสริฐสุดคือหัวใจของมนุษย์ หัวใจของสัตว์โลก หัวใจของเทวดา อินทร์ พรหม ที่ศึกษาธรรม หัวใจของเทวดา อินทร์ พรหมนะ

เพราะเทวดา อินทร์ พรหม ก็มีใจเหมือนกัน แต่ใจของเขา เขาได้สร้างบุญกุศลขึ้นมา เขาไปสถานะของที่เกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม แต่เขาไม่รู้อรียสัง อริยสังเพราะใจเหมือนกัน ใจเกิดเป็นอะไร ใจเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม แล้วถ้ามาฟังธรรม ฟังธรรมก็ไปแก้ไขใจดวงนั้น เทวดา อินทร์ พรหมก็พ้นจากกิเลสได้เหมือนกัน แต่อยู่ที่วาสนา

แต่มนุษย์สำคัญว่า เพราะมนุษย์มันมีร่างกาย มันมีความทุกข์บีบคั้นตลอดเวลา มันต้องหาอาหารใส่ปาก แล้วมันจะมีความทุกข์ใจอีกต่างหาก สิ่งที่มีความทุกข์บีบคั้นตลอดเวลา แต่เรามันโง่ มันก็เลยยอมจำนนกับมันโง่ แต่เพราะฉลาด เราถึงพยายามออกประพฤติปฏิบัติกัน เราถึงออกแสวงหาธรรมของเรา

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นกิริยา เป็นสิ่งที่เป็นสมบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ที่ให้อานาจาสนา เป็นครูเอกของเราวางไว้ แล้วทำของเรา ศีล สมาธิ ปัญญา เกิดจากใจทั้งหมด ใจมีกระบวนการกระทำทั้งหมด สมบัติของเราเกิดจากการกระทำของจิต จิตมีการกระทำของมัน นี่มรรคเกิดอย่างนี้ มรรคญาณเกิดจากความรู้สึก เกิดจากจิตที่มันหมุนออกไป เกิดจากปัญญาของจิต เกิดมาจากปัญญาของความรู้สึกจากภายในที่มันหมุนออกไปแล้วทำลายออกไป นี่เราสร้างสมอย่างนี้ เราเกิดมรรคญาณอย่างนี้

มันไม่ใช่เกิดมรรคจากที่ว่าสิ่งที่เป็นสมมุติที่เอามากราบมาไหว้กัน กราบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ กราบตัวแทนของพระพุทธก็คือพระพุทธรูป ตัวแทนของพระธรรมก็คือพระไตรปิฎก ตัวแทนของพระสงฆ์ก็คือรูปพระสงฆ์

แต่ถ้ามันเกิดขึ้นมาล่ะ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เกิดจากใจ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เกิดพุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน พุทธะอันนี้เป็นผู้ที่มีพุทธะที่ไหน ที่นั่นคืออวิชชา ทำลายอวิชชา ทำลายทั้งหมด จนพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นแก้วสารพัดนึก นึกเอาความเป็นไปของจิต จิตมันรู้ทำทันทั้งหมด มันกระบวนการของจิตอันนั้น จิตอันนั้นพ้นออกไปจากกิเลส เพราะมันเข้าใจทั้งหมด

ธมฺมสากจฺญา เอตมฺมจฺกมฺมุตฺตมํ ความสัมพันธ์ของจิต จิตมันมีกระบวนการเป็นอย่างไร เห็นเข้าใจเรื่องของกระบวนการของจิตทั้งหมด เกิดอย่างไร อยู่อย่างไร ทุกข์อย่างไร สุขอย่างไร ตายอย่างไร แล้วตายแล้วไปเกิดที่ไหนต่อไป เห็นใหม่ ตั้งแต่บุพเพนิวาสานุสติญาณ คือข้อมูลของจิตที่มันขับเคลื่อนมา จุติปปาทญาณ จิตที่มันไปเกิดไปตายตลอดไป อาสวักขยญาณ วิชชา ๓ ผู้ที่เข้าใจซึ่งกระบวนการของวิชชา ๓ เข้าใจของวิภูฏะ เข้าใจทั้งหมด แล้วมันจะมีสิ่งใดสงสัยล่ะ

ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติต้องไม่มีปมแถมอะไรให้สงสัยในหัวใจ ถ้ายังมีความสงสัยในหัวใจ มันจะสิ้นกิเลสไปได้อย่างไร มันจะสิ้นกิเลสไม่ได้ เพราะมันยังมีแถมที่เราไม่เข้าใจ สิ่งที่เป็นกระบวนการของจิต กระบวนการของการเกิดและการตาย ต้องเข้าใจกระบวนการของมันทั้งหมด

กระบวนการอันนี้เกิดมาจากไหน? กระบวนการอันนี้เกิดมาจากใจที่มันโง่ๆ แล้วถ้ามันฉลาดขึ้นมาแล้ว มันต้องเข้าใจถึงกระบวนการของจิตทั้งหมด แล้วมันก็พ้นออกไปจากความโง่นั้น มันถึงเป็นผู้ฉลาด มันเป็นผู้ที่เอาตัวพ้นจากกิเลสได้ เอวัง